

JOURNALISTIKSTUDIER VID
SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA 5

Annika Hamrud

INTERVJUER MOT VÄGGEN

- En analys av svenska och brittiska
radio- och teve-journalisters frågeteknik

södertörns
högskola

SÖDERTÖRN UNIVERSITY

Journalistikstudier vid Södertörns högskola

I skriftserien som startades hösten 2010 har utkommit:

1. Journalist – och sen då? Gunnar Nygren, 2010
2. Ständig deadline, multimedia och twitter, Norwald/Wicklén, Hellström/Hansson, Forsstedt, 2011
3. Pennskaft, reportrar, tidningskvinnor, Kristina Lundgren & Birgitta Ney, 2011
4. Journalism in Russia, Poland and Sweden – traditions, cultures and research, ed Gunnar Nygren, 2012
5. Intervjuer mot väggen – en analys av svenska och brittiska radio- och tvjournalisters frågeteknik. Annika Hamrud 2012

© Journalistik, Södertörns högskola Journalistik, Institutionen för kommunikation, medier och IT Maj 2012

Omslag och grafisk form: Lillemor Johansson, Monodesign

Tryck: E-Print, Stockholm

ISBN 978-91-979140-4-8

Innehållsförteckning

Förord	5
1. Inledning	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Erfarenheter	15
1.3 Terminologi	17
2. Syfte och frågeställningar	18
3. Teoretisk ram och tidigare forskning	19
3.1 Det normerande journalistiska perspektivet	19
3.2 Samtalsanalys som teoretiskt perspektiv	22
3.3 Retorik som teoretiskt perspektiv	26
3.4 Diskursteori	27
4. Metod och material	29
4.1 Metoder	29
4.1.1 Det normerande journalistiska perspektivet ..	29
4.1.2 Samtalsanalys	29
4.1.3 Retorik	30
4.1.4 Diskursanalys	30
4.1.5 Frågeschema	31
4.2 Material	32
4.2.1 Urval	35
5. Resultat och analys	37
5.1 Kort presentation av analysmaterialet	37
5.2 Analys	48
5.2.1 Det normerande journalistiska perspektivet .	48
5.2.2 Samtalsanalys	59
5.2.3 Retorik	82
5.2.4	88
6. Slutsatser och diskussion	93
Källor	97

Förord

”Ära och lof vare alltså interviewandet, detta barn af ångans och elektricitetens tid”, skrev 1892 en korrespondent från Paris till tidningen Vårt Land. Tack vare denna metod kan ”den moderna demokratins verkliga vapen” skaffa sig upplysningar direkt från dem som har erfarenheten och kunskapen. Metoden slog igenom i USA i samband med inbördeskriget på 1860-talet, och tog sig snart över Atlanten till det mer traditionsbundna Europa (Petersson 2001).

Sedan dess har intervjun varit en av journalistikens centrala beståndsdelar. Både som arbetsmetod för att få fram fakta och som presentationsform och särskild genre inom journalistiken. I radio och tv har intervjun vuxit till ett eget format som går utöver faktainhämtning, intervjun växer till både en form av porträtt och till ett ansvarsutkrävande när det gäller politiker och andra offentliga personer.

Trots att intervjun är så central, så finns det relativt lite forskning runt intervjuer. Samtalsforskningen ger en del ingångar (t ex Ekström m fl 2010), men samtidigt finns mycket att undersöka när det gäller förhållningssätt och olika sätt att ställa frågor. Annika Hamrud gick magisterprogrammet i journalistik 2010-11 efter att ha arbetat som journalist i många år. Utifrån egen erfarenhet tog hon sig an den politiska intervjun i sin magisteruppsats, och undersöker intervjuer med delvis samma politiker i Sveriges Radio, SVT och BBC. Genom jämförelsen kan hon frilägga tydliga skillnader mellan olika journalistiska förhållningssätt bland de svenska och brittiska journalisterna. Uppsatsen förtjänar många läsare, och vi publicerar den därför i journalistikämnets skriftserie i något redigerad form.

Det finns många sätt att undersöka intervjuer. De fyra perspektiv som Annika Hamrud utgår ifrån är ett sätt som inspirerar till fortsatta studier av intervjuer.

Södertörn i oktober 2012

Gunnar Nygren

Professor i journalistik

1. Inledning

1.1 Bakgrund

En av journalistikens mest använda metoder är intervjun. En nyhetsartikel som skrivs utan att någon tillfrågas blir platt. En nyhetsjägare som inte gör intervjuer får inga scoop, en teve- eller radioreporter som inte intervjuar blir en nyhetsuppläsare.

Isidor Kjellberg var en pionjär när han började använda intervjutekniken till sina reportage. Han satte sig på tåget i Linköping och for upp till Sundsvall under den stora strejken 1879. (Nilsson 1975:37) Han klädde ut sig till arbetare och frågade sig fram från sågverk till sågverk. Sedan tog han ångbåten till Härnösand för att intervjua landshövdingen. Isidor Kjellberg hade varit i USA och tagit med sig intervjutekniken hem till Sverige. I USA hade den utvecklats sedan 1830-talet. För Kjellberg var tidningen inte ett bihang till Myndighetssverige. Den var en tvärtom en undersökare och ifrågasättare – och journalisten ett ombud för allmänhetens rätt att få veta. 1872 startade han tidningen Östgöten.

Den person som anses ha gjort de första politiska intervjuerna i Sverige (i varje fall enligt honom själv) var Thore Blanche, som arbetade på Stockholms Dagblad, Aftonbladet och Sydsvenska Dagbladet under senare delen av 1800-talet. 1892 intervjuade han hovmarskalken Patrik Reuterswärd som var ledare för majoriteten i första kammaren i den urtima försvarsriksdagen (Nilsson 1975, s 62). Sedan utvecklades metoden alltmer. Från 1960-talet blev intervjun den metod för informationsinsamling som de flesta journalister använde och efter det kan man säga att det är journalistikens huvudmetod. Reporterns konststart bygger alltså inte på en särskilt lång tradition utan den

är historiskt specifik och skapad i vår tid, den är också i konstant förändring. (Eide 2010, s.8), (Ekecrantz/Olsson 1994 s.18), (Schudson 1996, s 94).

Den största delen av nyheter i press, radio och teve, bygger på intervjuer. Men intervjun är också en journalistisk presentationsform. Intervjuer kan redigeras och bli till ”pratminus” i nyhetstexter men de kan också bli porträttintervjuer där intervjupersonen beskrivs och får berätta. I text kan det också bli en ”rakt-på-sak”-intervju om ett specifikt ämne. I radio och teve har intervjun förstås sin särskilda plats. Där kan det handla om att få någon att öppna sig – den personliga intervjun – det kan handla om att få fram nyheter – det kan handla om att intervjua en expert för att få fakta. Den här uppsatsen ska dock enbart handla om den politiska intervjun i radio och TV. Den politiska intervjun som har syftet att ”ställa makten till svars”. Sedan 1960-talet har den sin givna plats inom journalistiken.

Skjutjärnsjournalistiken i Sverige

I Sverige introducerades skjutjärnsjournalistiken i radio av Herbert Söderström och Åke Ortmark i början av 1960-talet med programmet ”Utfrågningen” (Djerf-Pierre, Weibull 2001, s. 172). De två hade olika politiska uppfattningar och ansågs därför balansera upp varandra. Tempot i intervjuerna var högt – med dåtidens mått – det ställdes följdfrågor och den intervjuade kom inte undan med undanglidande svar. Enligt Monika Djerf-Pierre och Lennart Weibull så framstod ofta journalisterna som skickligare i spelet än intervjuoffren som i efterhand upplevs som valhänta, ovana vid frågesättet och oskickliga i svaren. På Sveriges Radio var tekniken helt ny och beskrivs i boken *Skjutjärn* från 1964 som att den innehöll ”korta, direkta och mycket noggrant förberedda frågor, som den intervjuade inte får ta del av i förväg och som har provokativ och polemisk karaktär eller berör mer eller mindre tabubelagda områden. Om den intervjuade ger vaga eller undvikande svar, återkommer intervjuaren gärna på nytt till ämnet tills han fått ett bestämt besked” (Djerf-Pierre, Weibull 2001, s. 173).

Enligt Monika Djerf-Pierre och Lennart Weibull var BBC förebilden och det som lockade var att journalisterna uppträdde utifrån en jämställd position

och inte var underordnade sitt intervjuobjekt. Men Herbert Söderström upptäckte snart att det svenska språket och den svenska idyllen inte riktigt passade för de metoder som John Freeman använde i programmet "Face to face". Programmet sändes i BBC 1959-1962 med den tidigare politikern John Freeman som utfrågare. Kameran visade sällan Freeman, istället zoomade man in på intervjuobjektet som ofta satt nervöst rökande. "Översättningen" till svenska uppfattades som att man hade ett snäsigt tilltal. På ledarsidorna beskrevs utfrågningen som "förhör" och Söderström och Ortmark uppfattades som oförskämda och omdömeslösa. En hårdare debatt följde sedan där även riksdagsmän kritiserade journalisterna. Kritikerna uppfattade utfrågarna som partiska när de ställde politiker mot väggen. Trots kritiken fick Söderström och Ortmark mycket starkt stöd hos publiken. När andra – inte lika pålästa journalister – försökte intervju som de blev dock kritiken mycket stark.

Herbert Söderström utvecklade sedan sin teknik. Under 1970-talet blev han även inspirerad av amerikanska program. I teveprogrammet *Pejling* bedrev han en aggressiv intervjuteknik där han heller inte väjde för att använda ironi som vapen (Djerf-Pierre, Weibull 2001, s. 261). Söderström sa att programmet skulle vara personorienterat. Programmet var "ute efter konfrontationer mellan idéer, mellan principiella och praktiska motsättningar och hur uttalanden berör och påverkar andra människor".

Under 1970-talet blåste samtidigt andra politiska vindar och det var inte längre självklart i SR och SVT att programledare och reportrar skulle vara neutrala i sakfrågorna eller att de skulle undvika att ta ställning för eller mot en part i debatten. Programmet *Studio S* hade som grepp att man alltid skulle ställa gräsrötter mot makthavare. Programmet hade som tema konfrontation och polarisering. Flera sådana program följde.

Den politiska debatten sammanknippades under många år starkt med tre journalister som kallades "de tre O: na": Lars Orup, Åke Ortmark och Gustaf Olivecrona. De blev sinnebilderna för den moderna politiska journalistiken. De gjorde under många år alla partiledarintervjuer i samband med val.

Björn Häger skriver i sin bok *Reporter* att "skjutjärnen härjat i etern" sedan 1960-talet. Han menar att journalisterna gått i attack med dragna mikrofoner

– “helst skulle frågorna vara så tuffa att gästen lämnade studion i protest”. Troligen menar han de tillfällen på 1960-talet då intervjuobjekten lämnade studion eftersom de inte varit beredda på den nya utfrågningsstilen. Men om man nu tittar på de programmen är det svårt att förstå varför de inte bara svarade på frågorna som inte alls framfördes på ett särskilt aggressivt sätt. Däremot var kontrasten mot den underdånighet som präglade de tidigare decennierna mycket skarp. Politikerna lärde sig också snabbt att spela med i spelet och utfrågningarna – särskilt de tre O:na under 60- och 70-talet ses numera som betydelsefulla för utvecklingen av såväl journalistikens som politikernas trovärdighet.

Huvuddelen av de intervjuer som görs dag efter dag är inte av den sort som ska sändas i teve eller radio och fungera som en offentlig och transparent utfrågning av en person med makt. Det är därför svårt att förstå att ett “skjutjärnsideal” skulle ha präglat journalistiken i Sverige. Häger skriver också att ”ingen imponeras av intervjuare som briljerar med sina faktakunskaper i frågorna.” Något som är svårt att förstå med bakgrund i vilka journalister som fått högt anseende i Sverige.

Efter de tre O:na har flera reportrar fått ett särskilt erkännande för sin förmåga att göra politiska intervjuer spännande och klagörande, Olle Stenholm, KG Bergström, Pia Brandelius, Inger Arenander, Thomas Hempel och Tomas Ramberg är några. Gemensamt för dem är att de har stor kunskap, dessutom är de lugna och envisa.

Några uppmärksammade intervjuer

Forskare från de olika länderna har visat hur enskilda intervjuer fått stor effekt på det politiska skeendet. Mest känd bland skjutjärnsintervjuer är kanske Jeremy Paxmans intervju med Michael Howard 1997. Howard utmanade då John Major som ledare för det Konservativa partiet. Michael Howard hade tidigare varit inrikesminister under Major och ansvarig för de brittiska fängelserna. Efter en mycket uppmärksamrad rymning anklagades han för att inte ha gett korrekt information till parlamentet. I intervjun fokuserade Paxman på Howards påstående att han inte hade varit direkt inblandad.

Bland annat hade det hävdats att han hade avskedat en fängelseanställd. Paxman ställde då samma fråga 13 gånger till Howard om han hade bedrivit ministerstyre – 13 gånger eftersom Howard inte gav ett rakt svar.

Intervjun i sig blev sedan en nyhet som diskuterades mycket inom brittiska medier. Paxman fick pris som årets journalist det året. För Howard gick det sämre. Sedan dess har Paxmans teknik varit både hatad och hyllad. 2005 gjorde BBC en undersökning bland tittarna efter att BBC:s högsta ledning ifrågasatt om tittarna verkligen vill ha så hårda utfrågningar. Resultatet blev överväldigande positivt för Paxman som vid sidan av mjukare intervjuare som David Frost har fått fortsätta i brittisk statlig television (Mosey, 2005).

Men samma teknik med många omfrågor kan en annan gång få motsatt effekt. Åtminstone i ett annat land. Olle Stenholm – en seriös och ihärdig journalist som senare blev pressombudsman – intervjuade Bert Karlsson i februari 1991. Ett par veckor innan hade Bert Karlsson tillsammans med Ian Wachtmeister skrivit ett partiprogram för Ny Demokrati och planerade att ställa upp i riksdagsvalet på hösten.

Stenholm frågade försiktigt och vänligt men gav sig inte, ”får vi besked före valet?” ”Vad ska ni dra ner på?” ”När får vi besked?” ”Har ni sakkunskap?” ”Ska ni lägga ner dagis?” ”Vilka ska vara med i partiledningen?”

Men han fick inga svar. Bert Karlsson undvek alla frågor. Den mest uppmärksammade delen av intervjun som gjordes i programmet Magasinet var som följer:

OS:

Får jag fråga dig eh, neutralitetspolitik, innebär det att man är neutral mellan demokrati och diktatur?

BK:

Neutraliteten betyder att, jag tycker så här, att den neutralitet vi har i Sverige den gäller i stort sett bara i fred och när det blir krig sen så tycker jag inte vi har speciellt stor neutralitet vi måste ändå på nåt sätt alliera oss med någon och jag tycker att vi borde vi välja sida och jag tycker Europa är ett lämpligt.

OS:

Du menar att Sverige ska gå med i en militärallians.

BK:

Jag tycker att vi ska gå med i Europa ja. Det vet jag också att det finns förslag därnerifrån.

OS:

Vad skulle det vara för militärallians då?

BK:

Europa.

OS:

Men det finns ingen militärallians som heter så

BK:

Nej, men jag vet att det finns planer på att det kommer att finnas så småningom.

OS:

Du menar att vi ska gå med i ett militärt samarbete i EG. Är det det du menar?

BK:

Ja, det tycker jag.

OS:

Eh, men uppfattar du den nuvarande neutralitetspolitiken som Sverige för som en neutralitet mellan demokrati och diktatur?

BK:

Ah, Det är en svår fråga det där alltid. Jag vet inte. Vad. Var går gränserna egentligen? Jag har haft mycket svårt för det där. Jag tycker det är ett hyckleri hela tiden. Med det här.

OS:

Men det står i ert partiprogram att neutraliteten är en neutralitet mellan demokrati och diktatur.

BK:

Jo jag vet att det står.

OS:

Vad menar ni med det?

BK:

Ja, jag säger att det är väldigt svårt att svara exakt på det.

OS:

Men ni har ju skrivit det i partiprogrammet ni måste väl ha haft nån mening med det när ni skrev dit det.

BK:

Jo jag vet att det står. Jag säger såhär att den neutralitet som finns idag den gäller i stort sett bara i fred. Det är min uppfattning om det här.

OS:

Om du ser på svensk utrikespolitik oavsett vilken regering som har suttit vid makten, har du då funnit exempel på att dessa regeringar socialdemokratiska eller borgerliga, har förhållit sig neutrala mellan de grundläggande frågorna om demokrati och diktatur. Ställt sig mittemellan inte ställt sig klart på demokratins sida.

BK:

Ja det är svårt jag måste säga att jag tycker de hycklar i många fall. Vad är demokrati och inte demokrati det är också en svår fråga. Jag tycker att man säger att vi har haft demokrati i väldigt många länder utan att har inte haft det. Det är en väldig bedömning det där. På vad som är demokrati egentligen. Vad är diktatur är socialism diktatur exempelvis.

OS:

Men när ni skriver att vi kan ej längre stå neutrala mellan demokrati och diktatur. Då måste ni ju ändå mena något med det. Även om det är svårt att veta vad demokrati och diktatur är.

BK:

Jo det är en mycket svår fråga faktiskt det beror på vem som gör bedömningen

OS:

Men ni skrev ju detta men ni måste väl ha tänkt på något och ha några exempel på att den svenska regeringen skulle ha ställt sig neutrala mellan demokrati och diktatur.

BK:

Jag kan inte gå in på exakt vad de olika regeringarna har gjort, faktiskt det kan jag inte

OS:

Så vem är tänkaren bakom de här fraserna?

BK:

Ja vi har gjort det här ihop och Ian är en av dem och naturligtvis hela gruppen

OS:

Men du vet inte riktigt vad ni menar när ni skrev det

BK:

Jo jag vet vad vi menar men det är ändå väldigt svårt att bedöma

OS:

Kan du inte förklara då?

BK:

Det är ändå svårt att bedöma vad som är vad

Först uppfattades intervjun som Bert Karlssons första motgång (Rydgren 2005). Han avgick också som partiledare efter programmet. Detta berättade han i radions Efter tre – men han gjorde snart comeback. Intervjun blev i slutändan en stor vinst för Bert Karlsson.

Björn Häger menar att en förklaring kan vara att Bert Karlssons potentiella väljare – lågutbildade män som känner misstro mot makten – identifierade sig med buspojken som inte gjort läxan med den stränge folkskoleläraren som

fortsätter läxförhöret i ytterligare 25 minuter även fast det redan efter fem minuter stått klart för alla att slarvern inte har några svar (Björn Hägers blogg 2010).

Minnet av denna intervju har levt kvar. Men även minnet av att Ny Demokrati kom in i riksdagen och att Bert Karlsson fick sympati av folket när Olle Stenholm var hård mot honom. Detta kan ha funnits kvar som tanke när press och etermedier skulle bestämma sig för hur de skulle bevaka Sverigedemokraterna inför valet 2010. Christian Andersson skriver i *Statsvetenskaplig tidskrift* att de flesta medier i hela Västeuropa – oberoende av format och politisk färg – förhåller sig skeptiska till den politiska populism som finns i stort sett alla länder. Särskilt skeptiska är medierna i de länder där populismen har inslag av invandrar- och främlingsfientlighet (Andersson, Christian 2010).

Christian Andersson menar dock att diskussionen om hur man ska bevaka populistiska partier mest handlat om hur man *bör* bevaka dem. Någon diskussion om vad i medielogiken – i format, teknik, organisation, arbetsvillkor, normer och behov av uppmärksamhet som främjar den populistiska retoriken och ideologi har inte ställts (Andersson, Christian 2010).

1.2 Erfarenheter

Idén till den här uppsatsen växte fram efter att jag följt Sverigedemokraterna för ett bokprojekt under valrörelsen. Jag såg och hörde partiledaren Jimmie Åkesson många gånger under halvåret innan valet och fortsatte sedan att följa honom och partiet via medier. Jag intervjuade honom också vid ett flertal tillfällen och träffade honom informellt ytterligare ett antal gånger (Hamrud & Qvarford 2010).

Nu visade det sig att såväl "Lördagsintervjun" som BBC:s "Hardtalk" intervjuade Jimmie Åkesson med kort tid emellan i januari månad 2011, 100 dagar efter valet. Till min förvåning visade det sig att många – inklusive jag själv – upplevde att Jimmie Åkesson inte ställdes mot väggen i svensk radio, medan BBC:s journalist ställde hårdare och kunnigare frågor än vi fått höra i något svenskt program (Hamrud 2011).

Jag hade under valrörelsen upplevt att Åkesson behandlades milt i olika debattprogram men det förvånade mig att samma sak gällde för den mer konfrontativa intervjun – och dessutom nu när SD kommit in i riksdagen (Hamrud 2010).

Jag har alltså en förförståelse av hur Jimmie Åkesson fungerar i intervjusituationer, vilket är en kunskap jag tar med mig när jag analyserar. Jag har inte samma typ av erfarenhet av de två andra som finns med i studien. Med Carl Bildt har jag istället haft kontakt under en lång tid. I mitten av 90-talet var jag debattredaktör på Dagens Nyheter och lärde mig då hur han fungerar. Carl Bildt är en mycket slipat politiker som blir populär hos journalister eftersom han är tillgänglig. Han använder också detta för att få makt. Han ringer oftast själv upp och använder då alltid förnamn. Han hälsar gärna personligt på journalister – särskilt när andra ser detta. Han är ofta på gränsen till dryg, men går ändå sällan över gränsen.

Anders Borg har jag mindre erfarenhet av, har bara ringt upp honom vid enstaka tillfälle. Han är betydligt lugnare, inte lika snabbtalande som Bildt. Likheten dem emellan är att de har god koll på fakta, de har gott självförtroende och är lätta att få kontakt med för en journalist.

Jimmie Åkesson är också lätt att tala med men han har inte samma mängd fakta och siffror, i alla fall inte korrekta siffror, oftast använder han samma återanvända information som vid föregående intervjutillfälle. Han är inte heller hjälpsam och verkar ofta ointresserad, han skulle aldrig ringa upp själv och lämna alltid tillställningar utan småprat, han använder sällan hälsningsfraser. Det krävs en debatt med hårt motstånd för att få igång honom. Till skillnad från nästan alla andra politiker talar han i korta meningar. Han kan svara ett ensamt "ja" på en fråga utan att ta chansen att utveckla. Det går inte för en intervjuare att förlita sig på att han ska "hålla låda" för han svarar bara kortfattat på frågor som ställs. Om man inte ställer följdfrågor utan går vidare till nästa fråga finns risken att de frågor man hade planerat för tar slut efter halva intervjun. Det är en ovan situation för journalister som är vana vid att intervjua extremt pratsamma politiker.

En annan bakgrundskunskap jag har kommer från att ha diskuterat journalistik och nyhetsförmedling med ett flertal Sverigedemokrater. De är övertygade om att journalister hela tiden ljuger eftersom de säger att de är "objektiva" men att de aldrig är det. Förtroendet för journalister från deras sida är extremt lågt och de för denna känsla samman med att inte tillhöra samhället, att stå utanför och titta på en elit som de anser vara korrupt.

1.3 Terminologi

I uppsatsen kommer jag att tala om "normer" i bemärkelsen skrivna och oskrivna regler inom journalistiken. Dessa normer är starka men förändras över tid; de uppfattas heller inte lika av alla människor. Jag kommer även att tala om populism. Genomgående är det då en förkortning av begreppet "politisk populism" vilket inte ska blandas samman med det begrepp som används i dagligt tal (Andersson 2009). Särskilt kommer jag att ta fasta på en viktig aspekt i hur den politiska populismen definieras inom statsvetenskapen - misstänksamhet mot en upplevd eller verklig korrumpad elit i motsats till ett okorrumpat folk.

2. Syfte och frågeställning

Syftet med den här uppsatsen är att jämföra svenska och brittiska journalisters intervjuteknik när det handlar om att ställa politiker till svars. Den underliggande frågan är varför jag uppfattat att svenska journalister inte klarar att intervjua Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson.

Min hypotes är att flera av de metoder som svenska journalister använder är till för att komma nära en politiker istället för att ställa till svars. Detta får till följd att när reportern intervjuar en person som lyssnaren inte sympatiserar med upplever lyssnaren att reportern och politikern är kompisar och känner sig utestängd. Sympatiserar man med politikern är det lättare att känna sig delaktig, men inte heller då är det självklart.

En annan hypotes är att den så kallade skjutjärnsjournalistiken uppfattats som för hård i en svensk kontext – frågan som följer på detta är hur detta inverkar på den norm som säger att politiker ska ställas till svars för sin politik.

Frågeställningar som jag arbetar med är:

- Vilka är den politiska intervjuens normer och vilka metoder används för att uppnå dessa?
- Håller sig reportern till normerna?
- Är arbetsmetoden neutral i förhållande till vem som intervjuas, dvs är metoden allmängiltig eller fungerar den bara i en viss kontext?

3. Teoretisk ram och tidigare forskning

3.1 Det normerande journalistiska perspektivet

Modern journalistik är hårt kopplad till en intern diskurs, där de egna berättelserna och strategierna för presentationen – formen – styr. Dessa normer handlar om regler för presentation som ”alla” vet hur de ska vara utan att någon ifrågasätter dem. Ett utmärkande uttryck för den moderna nyhetsjournalistiken är hur den alltmer ger utrymme för offentliga uttalanden och skapar nyhetshändelser. Dessa interna diskurser stöds av en uppsättning sociolingvistiska praktiker och tekniker, där intervjun och citeringen är viktigast (Ekström 2010, s 22).

I praktiken är den journalistiska intervjun för journalistiken lika viktig som det vardagliga samtalet är för det sociala samspelet (Heritage & Clayman 2010, s 10). Intervjuerna följer en egen mall som inte är densamma som det sociala samtalet, även om de två genrerna ibland möts. Intervjuer har olika syften och normerna skiljer sig också mellan dem. Porträttintervjun följer andra normer än den politiska intervjun, intervjuer som handlar om att få ett motsträvigt intervjuoffer att öppna sig är annorlunda än de som ska ställa intervjuoffret till svars för sina åsikter eller handlingar. Intervjuer med ”allmänhet”, kändisar och politiker är alla olika och normerna kring dem inte desamma.

Intervjuer med politiska företrädare har hårdare regler och har inom journalistiken fått en särställning. En politisk intervju görs sällan förutsättningslöst, såväl reportern som politikern har en agenda och båda har stora förväntningar på sig. De journalistiska ideal och den journalistroll som många journalister värnar, sätts på hårda prov just i den teve- eller radiosända

politiska intervjun (Heritage & Clayman 2010, s 228). Intervjuaren förväntas i förhållande till en politiker att inta en hård attityd till intervjuobjektet samtidigt som han/hon ska upprätthålla en neutral position. Man ska som politisk journalist ha förmågan att ställa en politiker mot väggen utan att själv argumentera, man ska hålla sig ”objektiv”.

Tanken om den politiska journalisten som ifrågasättande och konfrontativ (adversarial), kritisk och oberoende formades först i USA. Redan grundlagsfäderna talade om en fri press som skulle vara kritisk mot makten även om arbetsformerna sedan ändrats. Intervjuer började göras i början av 1800-talet. Idén om en kritisk, granskande men neutral press har sedan spritts över hela världen och den definierar ofta en demokratisk politisk mediekultur (McNair 2010: 237). Sveriges tradition av partipress har successivt tagits över av den anglosaxiska pressens ideal. Det är ett normativt ideal som har som mål att väljaren ska vara informerad (McNair 2010: 238). Ytterligare en funktion för den politiska journalistiken är att den ska vara kontrollmakt (McNair 2010: 239).

Kritiker av dessa idéer anser att medierna i huvudsak reproducerar makten och de dominerande idéerna. Särskilt efter den 9 september 2001 har denna kritik blivit stark (Dinan & Miller 2009 s 250).

En annan typ av kritik handlar om att kommersialiseringen har stärkts (McNair 2010, s. 242). Standarden på den politiska journalistiken anses ha sjunkit – begrepp som ”dumbing down” (alltför förenklande nyheter) och ”infotainment” (nyheter presenterade i en underhållande form) beskriver detta (McNair 2003, s. 43) (McNair 2010, s 242).

Normerna för hur en god journalistik ska bedrivas är relativt stabila. Men tecken finns på förändring. Gunnar Nygren menar till exempel att ”yrket är på glid”. Det pågår en ”deprofessionalisering”, delvis beroende på den nya tekniken som gjort att arbetet med att rapportera och kommentera inte längre är exklusivt. Nygren menar att den har blivit mindre självklart vad god journalistik är (Nygren 2008, s 20). Enligt enkäter har dock inte journalisternas självbild förändrats (Nygren 2008, s 127). Journalister anser att det viktigaste är att granska samhällets makthavare och att enkelt förklara

komplicerade händelser. Att vara en fristående granskare på allmänhetens uppdrag är den sammanhållande ideologin inom journalistkåren. Risken finns att ideologin är övervintrad. Fler ser journalistiken som ett jobb vilket som helst, som en del i en karriär inom PR, andra inser att det är omöjligt att upprätthålla idealen i den redaktionella verkligheten (Nygren s 138). Tom Andersson går så långt att han hävdar att den opersonliga informationen i form av dagstidningar och nyhetssändningar numera snarare är undantag än regel och att den starka åtskillnaden mellan journalistik och underhållning mer är en fråga om professionell positionering av två yrkes- och branschområden än en reell spegling av massmedierna (Andersson 2005:89).

Samtidigt faller ansvaret tungt på varje enskild journalist som försöker att uppfylla idealen. Det blir journalisten själv som ställs till svars för att hon inte granskar makten hårdare (Nygren 2008, s 169).

Att intervjua inför publik är riskfyllt för en professionell journalist. Intervjuare närstuderas och kan utsättas för hårda domar om de uppfattas som antingen för snälla eller för hårda, alltför okänsliga eller partiska. Journalisten försöker anpassa sig till den uppsättning normer som finns och samtidigt vara originell och få intervjuoffret dit hon eller han vill. Normen säger att man ska vara objektiv. När intervjuoffret då uttrycker åsikter som är provocerande är det svårt för journalisten att veta var gränsen går. Ska hon reagera eller inte på ett rasistiskt utfall? Var det hon just hörde ens rasistiskt? Gick intervjuoffret över gränsen för anständighet eller ska jag nu förhålla mig helt neutral och fortsätta intervjun som om ingenting hänt? (Heritage & Clayman 2002:150).

Under 1990-talet pågick en debatt om vad som kallades "hyperadversarialism" i USA och överdriven skjutjärnsjournalistik i Sverige (McNair 2010) (Häger 2009). Adversarialism är en norm hos den politiska journalistiken i demokratier. Nödvändig för en effektiv kontroll av den politiska eliten. Tuffa frågor, orädd kritik av falskhet och misstag är grundläggande för en politisk journalist. Men många uppfattade att hårdheten inte ledde till resultat och en del journalister sökte andra metoder. Den som främst kan åskådliggöra detta är den kanadensiska journalisten John Sawatsky. Under åren 1995-2004 höll han årligen kurser för journalister i Pressinstitutets regi i

Sverige. Sawatskys främsta råd är att man aldrig ska ställa slutna frågor, man ska heller inte vara konfrontativ och man ska lyssna noga. Hans exempel på dåliga intervjuare är de som tar plats själva, hans främsta hatobjekt är Mike Wallace från amerikanska 60 minutes – som är en av USA:s mest kända intervjuare. I svenska läroböcker kan man sedan läsa att journalister inte ska ställa skjutjärnsfrågor (Häger 2009, s 182).

Den hårdare stilen under 1990-talet ledde till att företag och politiker började oroa sig för att inte klara intervjuerna. Därför möter idag många journalister som inte strävar efter skjutjärnsrollen paradoxalt nog politiker som är vältränade av spindoctors och PR-konsulter.

3.2 Samtalsanalys som teoretiskt perspektiv

En särskild forskningsinriktning har utvecklats kring hur människor kommunicerar i olika miljöer. I raden av olika miljöer finns den journalistiska intervjun med.

Conversation Analysis – eller samtalsanalys – innebär att man studerar interaktionen mellan sociala aktörer och samspelet mellan aktörerna och den kontext de befinner sig i (Nylund 2009, s 9). Utgångspunkten är att kommunikation är en kollektiv process. Varje handling är en reaktion, en respons på och tolkning av tidigare händelser eller handling. Samtalsanalys, eller Conversation Analysis, studerar hur människor samspelar med varandra och gemensamt skapar förståelse (Moberg 2007, s 88).

Med hjälp av samtalsanalysen kan man visa vad som utmärker den politiska intervjun som en särskild form av institutionaliserat samtal: hur interaktionen är organiserad, hur deltagarna samarbetar, hur ett yttrande uppfattas som ett svar på det som just sagts eller utförts och hur det tolkas i relation till detta (Eriksson, Moberg 2009). Med samtalsanalysen kan man studera hur intervjuerna läggs upp i praktiken, intressant är då att också undersöka hur praktiken förhåller sig till den starka normbildning och de förväntningar som finns för intervjun och se hur väl dessa två sammanfaller i ett antal exempel.

Trots att intervjun är journalistikens verktyg nummer ett är den inte noga studerad och detta påpekas också alltid i den forskning som trots allt finns. Journalisten står också ofta för den kritiska blicken i samhället och eftersom blicken inte riktas mot sig själva uppmärksammas heller inte de normer och de verktyg som journalistiken så tydligt bär med sig (Ekström, Kroon, Nylund 2010). Vad som istället finns att tillgå är handböcker i journalistik där en praktisk erfarenhet handfast lärs ut. Oavsett dessa böckers alla styrkor innebär de också att normerna – som inte av naturnödvändighet finns där – cementeras.

I intervjun finns två aktörer – reportern och den intervjuade. Närvarande är ibland en tredje person, kameramannen i TV och ljudteknikern i radio, som inte deltar i själva intervjun. I vissa fall kan det även finnas en publik. Men i huvudsak kan man hävda att den ”tredje” deltagaren är lyssnaren/tittaren. Reportern och den intervjuade samtalar inte med varandra och talar heller inte till varandra, även om det ibland kan verka så. De ställer frågor och svarar på frågor enligt ett mönster som ska klargöra saker för åhöraren. I delar kan man uppfatta det som teater.

Intervjun är en exklusiv kommunikationsform som inte är tillgänglig för vem som helst. Redaktionen beslutar vem som ska intervjuas och vem som ska utföra intervjun (Nylund 2009 s. 33). Samtidigt kan man säga att beslutet om vem som ska intervjuas baseras på förutsägbara premisser. Handlar det om en politisk intervju ska intervjuoffret ha en position som gör denne intressant att fråga ut, han eller hon ska också ha en position som gör att man kan ställa personen till svars för antingen vad denne gjort eller för vad denna kan tänkas vilja göra. Intervjupersonen väljs också ut med tanke på nyhetsläget, vilka frågor som är aktuella. I mindre utsträckning väljs personer på grund av sin utstrålning, sin karisma, för politiska intervjuer, till skillnad från andra intervjuer som ibland enbart görs på grund av dessa egenskaper. Men även i politiken väljs företrädare som uppfattas som mer karismatiska ut till att intervjuas, särskilt eftersom teveintervjun ofta sända på bästa sändningstid.

De som bjuds in till att bli intervjuade vet ofta ungefär vilka frågor de kommer att få. De förstår varför de har bjudits in – för att de är experter på

något eller för att de har åsikter i en fråga. Inledningen till intervjun berättar också oftast vad intervjun kommer att handla om. Reportern berättar samtidigt som hon presenterar sin gäst om ämnet för dagen. Den intervjuade känner väl till hur intervjuer går till och väntar med att säga någonting tills reportern ställt en fråga även om han redan förstått vad reportern vill.

Den intervjuade vet att det han säger ska formuleras som svar på frågor. Och för att kunna göra det behövs en fråga. Igenom intervjun finns en förväntan att normen om turtagning – fråga/svar – ska uppfyllas. Den här normen förklarar varför intervjuoffret oftast inte börjar tala om andra saker och varför intervjuoffret inte avbryter reportern så länge reportern berättar något och inte kommer med en fråga. Dessa normer är starka och håller även om den intervjuade får mycket konfrontativa frågor som människor i vanliga samtal inte skulle acceptera. Frågorna kan vara mycket utmanande, de kan innehålla anklagelser och personens karaktär kan ifrågasättas (Wooffitt 2005).

Dessa normer skiljer sig kraftigt från det vardagliga samtalet där samtalspartner använder helt andra signaler för att ge över ordet till den andra. Den stora variation av tekniker som används i vanliga samtal – tala fortare för att behålla ordet – inte tystna genom att säga hm, och eeee finns inte i intervjun. Detsamma gäller för instämmanden som är viktiga signaler för den goda stämningen och för att visa uppmärksamhet i det vardagliga samtalet. I den politiska intervjun är dessa närapå icke existerande medan de är vanligare i intervjuer där man vill lära känna någon snarare än fråga ut någon. De instämmande ljuden är mycket vanliga i inringningsprogram som Ring P1 (Moberg 2007). I program som Ring P1 intar reportern ofta en ifrågasättande position som kan variera i förhållande till vem som ringer in. Men till skillnad från när en reporter intervjuar en politiker använder reportern de vardagliga uttrycksmedlen. Det handlar ju heller inte alls där om att ställa någon till svars utan tvärtom att få fram spännande och annorlunda åsikter från dem som ringer till programmet.

Om medierna generellt är en arena för eliten i samhället är den politiska intervjun den allra mest elitistiska. Det kan dock motiveras med att denna

intervjuform just är till för att ställa makten till svars. Reportern tar då på sig rollen av ansvarutkrävare, som en person som agerar i allmänhetens tjänst.

Elit innebär här att de som intervjuas är politiska och ekonomiska makthavare, det är oftare en person ur regeringen än ur oppositionen, det är oftare partiledare än andra representanter, män dominerar tydligt över kvinnor, företagsledarna representerar stora företag, det är oftare representanter från de etablerade organisationerna än från nya sociala rörelser, oftare den etniska majoriteten än minoriteter etc (Nylund 2009, s 34). Inbland är rollen inte klar. En politiker kan vara såväl kändis som expert. Exempelvis bjuds kanske Fredrick Federley (C) in för att han gör uppseendeväckande saker – och Carl Bildt för att han kan mycket om utrikespolitik.

Den politiska intervjun har flera syskon. Främst liknar spelet, dramat, interagerandet mellan kontrahenterna, det som pågår vid en presskonferens. Även debatten kan ligga nära den politiska intervjun. Andra genrer som mer kan kallas kusiner är nyhetsintervjun, klungintervjun (även kallad scrum, när journalister ställer frågor till en politiker som kommer ut från ett möte) talkshowen och inringningsprogrammen (Ring P1). Alla dessa genrer är mer eller mindre lika vanlig social interaktion, där Ring P1 ligger närmaste det vardagliga samtalet.

Om reporterns demokratiska uppdrag har gått från att vara den duktigaste berättaren till att ställa de rätta frågorna till makten har samtidigt politikerns förmåga att svara på frågor blivit en av deras viktigaste egenskaper. Om det tidigare var viktigast att vara en skicklig retoriker och kunna tala inför en publik på torget är det nu minst lika viktigt, om inte viktigare för en politiker att klara att svara på en mängd olika oförberedda frågor (Heritage & Clayman 2002:2).

Såväl reporterns som politikerns karriär hänger samman med hur bra intervjuerna går, i nyhetsintervjun, den politiska intervjun och vid presskonferensen. Journalister som är duktiga på utfrågningar kan bli mycket kända. En politiker kan misslyckas i en intervju vilket kan påverka den politikerns framtid. En journalist som blir avslöjad med att inte vara påläst eller som blir bortgjord i direktsändning av en politiker kan få svårt att gå vidare i karriären. Spektakulära misslyckanden i direktsändning blir med youtube och arkiv på nätet särskilt väl spridda och kända.

3.3 Retorik som teoretiskt perspektiv

Retoriken är särskilt viktig när en politiker håller tal. I en politikerintervju har retoriken inte samma självklara fokus. Men ordets makt är ändå något som finns i alla samtal. Den som är bra på att använda språket till att till exempel inte säga något alls men ändå låta genomtänkt kommer lättare undan i en intervju än den som försöker undvika frågor på ett mindre raffinerat sätt.

Liksom i tal kan politikern välja ord som får lyssnaren att inse "allvaret" i en fråga. Politiker som vill skapa "krismedvetande" säger att det är "djup kris" medan andra talar om "problem" (Johannisson 2006:15). Politikerna kan få åsikterna att låta viktiga genom att till exempel hänvisa till "barnens bästa" "frihet" eller "verkligheten". Sådana påståenden eller premisser förväntas åhöraren att acceptera (Johannisson 2006:17). Men ett sådant påstående kan också öppna för intervjuaren att fråga vad "frihet" eller "verklighet" egentligen betyder. Frågan kan skapa osäkerhet hos den intervjuade samtidigt som den väcker nyfikenhet hos lyssnarna (Johannesson 2006:17). Tekniken som är känd ändå sedan Platons dialoger, nämligen att ständigt fråga "Vad är det?" är särskilt effektiv i intervjusituationen (Johannesson 2006:18).

Klassisk retorik vädjar till känslor. I icke konfrontativa intervjuer är denna teknik mer vanligt förekommande.

Svenskt politiskt samtalsklimat handlar ofta om samförstånd. Det är också viktigt i många andra sammanhang att vara sams. I grunden finns en stark tro på att om man bara får tala med varandra så kommer problemen att lösa sig (Johannesson 2006:247). Att vara folklig betyder ofta för en politiker att tala med sina väljare på ett personligt sätt. Intimiseringen är en viktig aspekt att ta med i en analys av svensk politisk journalistik och av den politiska kulturen. Det mesta blir snällt, enkelt och jämlikt i ett soffprogram. Detsamma gäller när Carl Bildt stannar upp på trappan till Rosenbad och byter några ord med journalisterna som står där. Han skapar förtroende genom intimitet på samma sätt som journalisterna skapar det genom att sätta sig bredvid politikern i soffan istället för mitt emot eller att stående diskutera med en person som syns på storbildskärm via länk.

Intimiseringen kan fungera som förstärkare av demokratin om klassgränserna i språket bryts ner och alltför många känner sig berättigade att delta i debatten (Johannesson 2006:255). Men samtidigt tar man stora risker när man blir personlig med en offentlig person, särskilt om den personen tillhör ett politiskt parti. Varje viktig eller komplicerad fråga riskerar att förenklas och banaliseras i sådana fiktiva samtal i TV-soffan, samtidigt som reportern och politikern uppfattas som kompisar. Politiken blir underhållning och ansvarskrävande uteblir. Enkelhet och närhet har alltså sitt pris (Johannesson:255).

3.4 Diskursteori

De normer som diskuteras i den tidigare delen av det här kapitlet kan också beskrivas i termer av diskursiva praktiker. Diskursbegreppet kan verka något diffust men åsyftar alltid någon social praktik som har med språkanvändning i ett speciellt sammanhang att göra (Bergström & Boréus 2005b:17). Sociala praktiker är sätt som interagerande människor gör saker på, t ex handlingsmönster, vanor och konventioner som kan vara mer eller mindre styrda. Även samtalsanalysen tangerar diskursanalysens upplägg.

Diskursanalysen kan tolkas som ett samlingsbegrepp för forskningsriktningar som studerar makt från olika perspektiv. Fokus ligger på makt och identiteter, även genusperspektiv och klassperspektiv inordnas då i begreppet diskursanalys. Lingvister beskriver diskursanalys som att koppla de lingvistiska verktygen till en kontext (Bergström & Boréus 2005b s 306).

Samtalsanalys och diskursanalys kan kombineras i analysen av tal. Båda kan leda långt för att finna hur våra sociala praktiker leder till olika effekter (Wooffitt 2010:1). Där samtalsanalysen ser på den vardagliga praktiken av hur språket används – vad betyder ett hummande svar? – kan diskursanalysen ge svar på frågor om den bakomliggande orsaken till vad som sägs. Klass och kön är då naturliga analysvariabler.

I diskursanalysen ser man på språket som format i en social kontext (Bergström & Boréus 2005b:326). Språket formar också våra identiteter, våra

relationer och trosuppfattningar. Politik kan inte förstås som något ”därute” eller vid sidan av språket. Det är genom språket som politiken skapas och det viktiga är vilka tvingande normer som diskursen skapar.

Diskurser har olika utmärkande drag, särskilt vanligt är olika former av utestängningsmekanismer. Det handlar om vad man kan tala om, uppdelning i motsatser som normalt och inte normalt, samt motsättning mellan sant och falskt. Man kan ha såväl positiv som negativ makt i intervjusituationen. Positiv makt är viljan att kontrollera, forma, övervaka och normalisera. Den negativa makten utmärks av straff och restriktioner (Bergström & Boréus 2005b:330).

Maktanalysen kan i sin akademiska form uppfattas som väldigt teoretisk, samtidigt finns den som en del till och med i det vardagliga samtalet. En kritisk blick i förhållande till vem som intervjuar vem är nödvändig i alla analyser även om man väljer att lägga fokus på andra faktorer. I den här studien handlar intervjusituationen inte om vilken journalistik som helst utan om en del av politiken som journalistikens demokratiska uppgift som granskare av den politiska makten. Den politiske reporterns roll är ju just att inta en tredje maktposition i förhållande till politikern.

Det är ett faktum att Sverigedemokraterna i många avseenden aktivt utesluts från det gemensamma samtalet i samhället. Utestängningen har varit medveten, SD-medlemmar utesluts ur fackföreningar, politiker har vägrat att debattera med Sverigedemokrater och när SD håller möten blir de ofta överröstade av motdemonstranter. En analys av hur de journalistiska verktygen fungerar i mötet med en person som tidigare har uppfattat sig vara bojkottad av samma person/institution kräver att man ser på hur maktförhållandet mellan de två – reportern och den intervjuade – ser ut.

4. Metod och material

4.1 Metoder

I kapitlet om teorier diskuterade jag fyra olika perspektiv. Jag beskrev det normerande journalistiska perspektivet, den teori som kallas samtalsanalys, jag skrev om retoriken och om diskursteori. Dessa fyra teoretiska perspektiv kan också fungera som metoder och jag kommer i analysdelen av uppsatsen att använda mig av alla de fyra perspektiven för att analysera sex politiska intervjuer som genomfördes under perioden 30 oktober 2010 till 22 mars 2011.

4.1.1 DET NORMERANDE JOURNALISTISKA PERSPEKTIVET

Det som utmärker journalistikforskningen är dessa normativa anslag. Till skillnad från t ex sociologin eller lingvistikens kan en journalistikvetare studera sitt objekt utifrån de normer som finns om journalistiken. Frågorna som ställs till materialet utifrån det normativa ideal som beskrivits i tidigare kapitel handlar om hur man bär sig åt för att vara till exempel objektiv och ifrågasättande. Hur frågor formuleras och följs upp är några exempel på detta (Heritage & Clayman 2005).

4.1.2 SAMTALSANALYS

De karaktäristiska som samtalsanalytikerna har funnit för den politiska intervjun ligger till grund för de frågor jag valt att kalla "samtalsanalys". De handlar till exempel om hur reportern och den intervjuade ser på turtagning och i vilken utsträckning man använder instämmande för att föra samtalet

vidare. Det handlar även om hur intervjuade undviker att svara på frågor. Samtalsanalytikerna har också funnit att hårda politiska intervjuare ofta hänvisar till tänkta källor. Metoden är till för att dels inte själv vara den som ställer den provocerande frågan, dels inte referera den till en annan namngiven person som den intervjuade kan ha en relation till. Den tänkta källan är ofta en allmänhet, en tänkt person som inte är insatt som utgår från hur något verkar vid första anblick, frågan kan också uppfattas som att reportern ställer sig på allmänhetens sida i förhållande till den intervjuade. En allmänhet som har rätt att få veta och rätt att ställa till svars.

4.1.3 RETORIK

Den tredje grupp frågor jag ställer till materialet bygger på den klassiska retoriken. Särskilt har jag valt de frågor som handlar om intimitet och avstånd. Hur kan man använda språket för att visa respekt och vilka begrepp fungerar för att visa samhörighet eller avstånd? Vilken följd får intimitet och är det möjligt att både ställa till svars och använda ett folkligt språk? Dessutom går jag igenom texterna för att se vilka förstärkningsord som används, finns den retorik som ofta förekommer i politiska tal även med i intervjun?

4.1.4 DISKURSANALYS/MAKTANALYS

Den fjärde gruppen av frågor kallar jag ”diskursanalys”. Diskurs handlar om språk och makt men också om den bakomliggande struktur som ger orden en annan betydelse exempelvis beroende på vem som uttalar dem. Klass, kön och etnicitet är faktorer som alltid påverkar interaktionen mellan människor. Därför analyserar jag även personernas bakgrund beträffande de som intervjuar och de som intervjuas – dels för att se om de utnyttjar eller blir utnyttjade beroende på sin position i samhället. Här ligger fokus på utestängning och uppdelning i ”vi och dom”. Fungerar den journalistiska metoden bättre eller sämre i förhållande till en intervjuad som känner sig insläppt och till en annan som upplever sig utestängd? (Bergström & Boréus 2005b).

Till skillnad från strukturer som exempelvis könsmaktsordningen är det inte omedvetet när Sverigedemokrater inte får vara med i ”gemenskapen”. Alla känner till att Sverigedemokrater inte är en del av det etablerade Sverige – inget annat parti vill samarbeta med dem och på individnivå riskerar sympatisörer att förlora både arbete och anseende om de berättar om sitt politiska engagemang.

Men att denna utestängning är medveten innebär inte att alla journalisterna är medvetna om hur deras arbetsmetoder fungerar – är verktygen neutrala, motverkar de eller förstärker de utestängningen? Att utestängningen är ett faktum som kanske många av reportrarna stödjer – hur påverkar det deras möjlighet att utföra ett gott arbete? Metoden här är därför att studera om reportrarna behöver använda andra verktyg än annars för att klara en intervju med Åkesson. Fungerar de frågor de vanligen ställer när de intervjuar en utestängd person eller måste de arbeta annorlunda för att lyckas?

4.1.4 FRÅGESCHEMA

Följande frågor ställs till materialet:

Det normerande journalistikperspektivet: *Hur formuleras frågorna? Ställs följdfrågor? Verkar reportern förberedd? Vet reportern vad hon vill? Hur konstruerar journalisten frågor som leder till att politikern måste förklara och rättfärdiga sina handlingar? Försöker journalisten vara utmanande, kritisk, ifrågasättande och ansvarsutkrävande?*

Samtalsanalys: *Följs regleringen för turtagning? Används metoden att hänvisa till annan för att bibehålla neutralitet – till vem hänvisas i så fall? Uttrycker reportern instämmande eller är hon tyst? Undviker den intervjuade frågor och tillåts detta?*

Retorik: *Vilken intimitetsgrad finns mellan reporter och intervjuad? Hur påverkar detta helhetsintrycket av intervjun? I vilken utsträckning används begrepp som ska få situationen att verka allvarlig – ex “Vi befinner oss i djup kris” – i vilken utsträckning används effektiva metaforer? Vädjas till känslor?*

Diskursanalys/maktanalys: *Vilka bakomliggande orsaker kan finnas till varför deltagarna agerar på olika sätt i intervjuerna? Finns tydliga maktspel/härskartekniker? Spelar kön, klass eller etnicitet in?*

4.2 Material

Materialet är enbart intervjuer som sänts i teve och radio och som inte är redigerade. Denna typ av intervju har en särskild plats i journalistiken eftersom reporterns intervjuteknik är det enda verktyg man arbetar med. I nästan alla andra journalistiska sammanhang – i radio, teve och press – är den produkt som publiken tar del av något som tagits fram i en lång process med många inblandade. I den direkta intervjun finns möjlighet att studera exakt hur intervjun går till.

Tre av de sex intervjuerna är med Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson, två är med utrikesminister Carl Bildt och en med finansminister Anders Borg. Jimmie Åkesson intervjuas av tre olika redaktioner – ”Ekots Lördagsintervju” i Sveriges Radio, BBC:s ”Hardtalk” och SVT:s ”Sverker rakt på”. De tre övriga intervjuerna kommer från samma redaktioner, Carl Bildt intervjuas i ”Lördagsintervjun” och i ”Hardtalk” och Anders Borg i ”Rakt på”. Tanken var först att jämföra hur Jimmie Åkesson och Carl Bildt intervjuades av tre olika redaktioner. Eftersom Sverker Olofsson inte hade med Carl Bildt under sin serie valde jag istället Anders Borg som jämförelse för att kunna studera hur intervjuerna agerar i förhållande till en kontroversiell person som Jimmie Åkesson och jämföra med hur de agerar mot en etablerad regeringsföreträdare.

De tre redaktionerna tillhör alla public service. Det betyder att de har ett tydligare uppdrag än andra medier att vara vad som brukar beskrivas som: ”objektiva”, ”neutrala” eller ”opartiska”. BBC och Sveriges Radio har också ett anseende som objektiva. ”Lördagsintervjun” med underrubriken ”Makten till svars” och ”Rakt på” är de två program i svensk teve/radio som tydligast har ambitionen att intervjua politiker utan att tillföra några andra moment som gör programmet mer lättamt. Intervjuerna är mycket erfarna journalister som

inte sysslar med underhållning. De intervjuar inte sittandes i en soffa, det finns få lekmoment med i programmen och man bjuder inte in allmänhet att ringa in eller vara studiopublik.

”Hardtalk” är en halvtimmes intervjuprogram som sänds fyra dagar i veckan – måndag till torsdag – på BBC World och BBC The News Channel. Programmet har sänts sedan 1997. Fram till 2005 presenterades programmet av Tim Sebastian, därefter tog Stephen Sackur över. Han delar dock på jobbet med flera andra kända BBC-profiler. Intervjun med Carl Bildt gjordes av Zeinab Badawi – erfaren, prisbelönt utrikesreporter och presentatör från BBC radio och TV. Jimmie Åkesson frågades ut av Sarah Montague, som vanligen arbetar på ”Today program” på BBC Radio 4. För svensk publik är hon känd för att ha presenterat ”Nobel minds” – det årliga teveprogrammet med nobelpristagarna som sänds från Stockholms slott.

Eftersom ”Hardtalk” sänds i BBC World är det också ganska många svenskar som tittar på programmet, de två programmen med svenska intervjuobjekt har också fått uppmärksamhet i Sverige. Intervjun med Åkesson lades direkt ut på nätet av TV4 i Sverige.

Ekots ”Lördagsintervju” har liksom ”Hardtalk” sänts sedan 1997 och är också 30 minuter långt. Från början var det Inger Arenander och Thomas Hempel som tillsammans utförde intervjuerna. Tomas Ramberg är sedan 2002 ansvarigt för lördagsintervjuerna, som är en institution i den politiska journalistiken, TT har till exempel som rutin att alltid skriva en artikel om intervjuerna som också publiceras i många tidningar. Tomas Ramberg hamnar högt på listor över viktigaste opinionsbildare i landet på grund av programmets stora genomslagskraft. Under 2011 delar Ramberg programledarskapet med Mari Forssblad, mångårig medarbetare på Ekot som inför valet 2010 var ansvarig för partiledardebatterna.

”Sverker Rakt på” hade premiär i september 2010. Under hösten sändes tolv program och under våren 2011 tio program. ”Rakt på” är 30 minuter långt, men under den halvtimmen intervjuas två personer. Serien är nu avslutad.

Programmet ersatte ”Rakt på med KG Bergström” som sändes sedan 2007. Bergström anses vara en av Sveriges ledande politiska reportrar och

en viktig opinionsbildare. Sverker Olofsson har istället en lång karriär som programledare för konsumentprogrammet Plus bakom sig. Han är en känd profil som varit hård och "tjating" mot företag som inte följer konsumentregler och lurar privatkunder. Han har också en egen profil i och med att han är norrlänning och att han ganska uppenbart vill att detta alltid ska framgå. Han har ett mycket direkt och chosofritt sätt som gjort honom populär.

När K-G Bergström började med "Rakt på" uppfattades det som att han inspirerats av "Hardtalk". Men enligt en intervju i *Sydsvenskan* (28/8 2007) var hans förebild "Meet the press" – ett program han mindes från sin tid som Washingtonkorrespondent på 1980-talet. Men han menade sig vara en stor beundrare av den brittiska stilen, där tuffa frågor framförs med den största artighet. Dock säger han till *Sydsvenskan* att intervjutekniken är komplicerad och att konfrontation inte alltid är det mest effektiva.

Materialet har valts ut för att vara aktuellt och relevant för frågeställningen. På grund av mitt intresse för hur intervjuer och debatter med Jimmie Åkesson uppfattas har jag utgått från intervjuerna med Jimmie Åkesson. Intervjuerna med Carl Bildt och Anders Borg har jag inte haft någon förförståelse kring. Carl Bildt valdes för att han var den andra svensk som intervjuades i "Hardtalk". Han är inte partiledare som Jimmie Åkesson, men har varit det tidigare. Att intervjuerna sändes nära i tiden uppfattade jag som positivt för att inriktningen på programmet inte ska ha ändrats. Genom att också jämföra intervjuer som gjorts nära i tiden stärks validiteten i och med att vissa saker faller bort – exempelvis hålls båda intervjuerna efter valet och i båda intervjuerna med Carl Bildt ställs frågor om konsekvenserna av Sverigedemokraternas inträde i Sveriges riksdag.

"Sverker rakt på" valdes utan att jag hade sett programmen. När det visade sig att Jimmie Åkesson skulle medverka även där uppfattade jag det som en tillgång att få ytterligare en intervju att jämföra med – särskilt eftersom jag hade förutfattade meningar om att "Hardtalk"-intervjun var lyckad och "Lördagsintervjun" med Åkesson misslyckad. Dessa båda intervjuer fick uppmärksamhet i andra medier, särskilt i sociala medier, medan "Raktpå-intervjun" gick relativt obemärkt förbi. Intervjun med Anders Borg hade jag heller inte sett tidigare.

4.2.1 Urval

Inför analysen har jag lyssnat på ett större antal "Lördagsintervjuer", och tittat på "Hardtalk" och "Rakt på", för att skaffa mig en generell bild av programmen. Jimmie Åkesson har varit med i "Lördagsintervjun" 2008 då han intervjuades av Anders Holmberg. Carl Bildt och Anders Borg tillhör de allra mest förekommande gästerna. Björn Söder – Jimmie Åkessons andreman – intervjuades av Lasse Johansson i april 2010 i "Lördagsintervjun". Jimmie Åkesson intervjuades också i TV8 av Lars Adaktusson våren 2010.

Jag har lyssnat på intervjuer där män intervjuar kvinnor och kvinnor intervjuar kvinnor för att höra om det finns några generella skillnader i hur man tilltalar intervjuobjekten. I inget av programmen är en kvinna "affischnamn". Under 2011 är Tomas Ramberg fortfarande huvudintervjuare för "Lördagsintervjun" men var tredje lördag sköter Mari Forssblad intervjun. Trots att män alltså är "huvudintervjuare" för alla tre programmen har mitt urval som grundat sig på intervjuoffren och inte reportrarna lett till att hälften av intervjuarna är kvinnor och hälften män.

Jag har lyssnat på andra intervjuer som de olika reportrarna gjort för att något ha en känsla för varje persons stil och om den aktuella intervjun känns som en i raden eller som annorlunda jämfört med hur den aktuella reportern brukar genomföra sina intervjuer.

Urvalet av intervjuer är inte enbart gjort för att studera exakta frågeformuleringar. I grunden finns en fråga om varför många uppfattar att reportrar inte klarar av att intervju den Sverigedemokratiska ledaren. Detta har sin parallell i Sverigedemokraternas uppfattning att medier och politiker hänger samman och att det finns en vad de kallar "politiskt korrekt elit" eller en "kulturelit" där alla kliar varandra på ryggen.

Urvalet kan därför också ses som grundat på frågan: behandlas Åkesson annorlunda i intervjusituationen än regeringsföreträdarna? Jag har valt manliga regeringsföreträdare som jämförelseobjekt för att få en tydlig skillnad elit – utanförskap. Medvetet har jag inte valt kvinnor som intervjuobjekt för att minska antalet faktorer som spelar in. Klassaspekten finns dock kvar i och med Carl Bildts tydliga överklassposition. Anders Borg och Jimmie Åkesson uppfattas troligtvis som att de kommer från en liknande socioekonomisk bakgrund.

De sex intervjuer som finns med i analysen är som följer:

Intervju 1: 30 oktober 2010 Lördagsintervjun. Thomas Ramberg intervjuar utrikesminister Carl Bildt. Förkortningar TR och CB.

Intervju 2: 18 november 2010 HardTalk. Zeinab Badawi intervjuar den svenske utrikesministern Carl Bildt. Förkortningar ZB och CB.

Intervju 3: 15 januari 2011 Lördagsintervjun. Mari Forssblad intervjuar Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson. Förkortningar MF och JÅ.

Intervju 4: 25 januari 2011 HardTalk. Sarah Montague intervjuar SD-ledaren Jimmie Åkesson. Förkortningar SM och JÅ.

Intervju 5: 8 mars 2011 Sverker Rakt på. Sverker Olofsson intervjuar SD:s Jimmie Åkesson. Förkortningar SO och JÅ.

Intervju 6: 22 mars 2011 Sverker Rakt på. Sverker Olofsson intervjuar finansminister Anders Borg. Förkortningar SO och AB.

5. Resultat och analys

5.1 Kort presentation av analysmaterialet.

Intervju 1:

Thomas Ramberg intervjuar utrikesminister Carl Bildt. 30/10 2010 i Sveriges Radio P1. Förkortningar TR och CB.

Inledning:

TR: Vi hälsar Carl Bildt välkommen till "Lördagsintervju"

CB: Tack så mycket

Intervjun börjar med några frågor som TR kallar "Mellanöstern". De handlar om Palestinafrågan, om israeliska bosättningar och fredssamtal. Frågorna är hypotetiska – vad borde Israel göra i nuläget? CB får en fråga om Sverige skulle stödja en FN-resolution som erkänner en palestinsk stat. CB svarar att Sverige inte sitter i säkerhetsrådet men att vi stödjer bildandet av en palestinsk stat.

Sedan går TR över till att tala om Afghanistan. Frågorna kan indirekt förstås som ett ifrågasättande av att Sverige deltar i militäroperationen men en stor del av intervjun handlar om att beskriva situationen i olika delar av landet.

TR har källor som han hänvisar till. Källorna kommer i första hand från Svenska Afghanistankommittén. Dessutom diskuterar TR och CB en debattartikel i Dagens Nyheter. TR ställer frågor av typen: hur många förlossningar kan utföras för de pengar som soldaterna nu kostar? Hur många skolor brinner i Afghanistan och i Sverige varje år? I intervjun är konfliktnivån mycket låg. CB hänvisar till samma källa som TB. Det visar sig alltså inte finnas någon större motsättning dem emellan.

Intervju 2:

Zeinab Badawi intervjuar den svenske utrikesministern Carl Bildt. 18/11 2010 på BBC World (TV). Förkortningar ZB och CB.

Inledning:

ZN: Carl Bildt, Welcome to "Hardtalk".

CB: Thank you.

Intervjun har ett tema – splittring mellan de rikare och de fattigare länderna inom EU. ZN frågar om medlemmarna blivit mindre lojala mot EU och sätter nationella intressen främst. CB svarar att diskussionerna är en del av demokratin inom EU.

Diskussionen går mycket fort. De båda talar ibland i munnen på varandra. Fakta spottas ut av dem båda. ZN citerar olika EU-företrädare. CB berättar om allt som görs inom EU.

ZB är ibland nästan spydig – säger ofta: kommer verkligen folk att ta detta på allvar? Hennes vanligaste fråga är – "Do you really?" En bit in i intervjun börjar de diskutera Turkiet. ZB ifrågasätter CB:s ambitioner att få med Turkiet i EU – "you are fighting a losing battle – aren't you?" Hon fortsätter och frågar hur långt utvidgningen kan pågå. Ukraina?

Är du inte alltför ideologisk? Inte ens i Sverige klarar ni att hålla undan nationalisterna, säger hon och talar om våld i Malmö och Sverigedemokraterna i riksdagen.

ZB: Vad händer i Sverige? SD – många svenskar är anti-
invandring.

CB: Vi har haft ett annat parti tidigare (Ny Demokrati, förf
anm) som var mer anti-
invandring. (!)

CB fortsätter med att förklara att Sverige har förändrats med
invandringen. CB anser att invandringen gått bra i Sverige.
ZB säger att Sverige fått dåligt anseende av vad som händer
i Malmö.

ZB styr tillbaka till frågan om EU kommer att överleva den ekonomiska krisen. Hon säger att många ifrågasätter EU när det går dåligt för Grekland och Irland och de måste räddas.

Sammantaget är det en intervju som på ytan är för- och emot EU. Eller pessimisten mot optimisten. Det är drivet och kunnigt och ibland känns det som en tävling i vem som kan prata fortast och uttrycka sig smartast. CB klarar sig väl, hans engelska är perfekt med ett undantag – han är inte retoriskt spännande utan sprutar istället fram fakta rakt av. ZB behärskar istället en brittisk retorisk stil som få som inte har en akademisk brittisk examen kan mäta sig med.

Intervju 3:

Mari Forssblad intervjuar Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson. 15/1 2011 i Sveriges Radio P1. Förkortningar MF och JÅ.

Inledning:

MF: Välkommen hit eh (inandning) Jimmie Åkesson.

(Hon får inget svar)

Hela denna intervju handlar om Sverigedemokraternas inställning till invandring och något om hur Åkesson har uppfattat de första 100 dagarna i riksdagen. En stor del av intervjun består i att MF framför påståenden om partiet som JÅ säger emot. JÅ:s vanligaste svar är: ”det känner jag inte till” eller ”det har jag aldrig hört.” Han svarar också ”vi får väl se” och MF kontrar med ett likaledes ”ja, vi får väl se”.

Effekten blir att väldigt lite fakta kommer fram. Det blir aldrig någon dialog, särskilt som Jimmie Åkesson aldrig nappar på att utveckla och berätta något nytt. Eftersom det ställs väldigt få följdfrågor blir intervjun som en snabbfrågegenomgång. Fråga – svar. Ny fråga – svar. Istället för Fråga – svar – följdfråga.

MF refererar till en miljöpartist hon talat med inför intervjun som sagt att riksdagen blivit mer invandrarvänlig sedan SD kom in. Andra källor är mer diffusa och JÅ får uttalandena att låta mer som skvaller och fördomar än som fakta.

När MF ska spela upp ett uttalande i riksdagen med Kent Ekeroth visar det sig att det inte är Kent Ekeroth utan William Petzäll på bandet.

MF: Mm (inandning) vill höra lite vad du säger om det Kent Ekeroth, Sverigedemokrat i justitieutskottet sa i kammaren den fjärde november.

(inspelning med Kent Ekeroth) Sverigedemokraternas uppfattning är givetvis att invandring kan vara positivt och kan bidra både kulturellt och ekonomiskt om den är av rätt jordmån. Dom eh bland annat Gnosjö som du pekar ut det är ju inte så att dom har tagit emot alltså att den största delen utgörs av analfabetiska somalier till exempel eller människor från Mellanöstern eller Afrika.

MF: (inandning) Ja Kent Ekeroth här i riksdagens kammare, va vad e det för fel på dom som kommer från Mellanöstern eller Afrika?

JÅ: Nu var ju inte det här Kent Ekeroth utan det här var William Petzäll från Borås som talade. (inandning)

MF Oj ursäkta mig.. Ehh förlåt fö. Det var tur att du kände igen rösten (skrattar)

JÅ: Ja precis (skrattar) Eh jag tror inte att det är nåt fel på människor som kommer från Afrika, det är inte det han säger heller utan han säger att olika invandrargrupper är olika lätt att assimilera i det svenska samhället beroende på vilken

kultur dom kommer ifrån och det har visat sig att invandrare från till exempel Nordafrika, Mellanöstern har svårare att assimileras till det svenska samhället än till exempel invandrare från EU eller övriga Europa.

De två lördagsintervjuerna tar lika lång tid att lyssna på men som utskrift är intervjun med Carl Bildt dubbelt så lång (dubbelt så många tecken) som intervjun med Jimmie Åkesson.

Intervju 4:

Sarah Montague intervjuar SD-ledaren Jimmie Åkesson. 25 januari 2011. BBC World (TV). Förkortningar SM och JÅ.

Inledning:

SM: Jimmie Åkesson, Welcome to "Hardtalk".

SM: Can you tell...

JÅ: Thank you very much

I mycket är frågorna desamma i de två intervjuerna med JÅ. Men genomgående svarar Jimmie Åkesson längre i Hardtalk än i Lördagsintervjun, trots att hans engelska inte är perfekt. Han använder ett begränsat men korrekt ordförråd som inte skiljer sig så mycket från hur han använder svenskan. På varje följdfråga svarar han och utvecklar sina svar lite till. JÅ är van att bli ifrågasatt och van vid att få just dessa frågor. Men efter ett tag blir frågorna svårare och kanske beror några svar på vissa missförstånd mellan de två. Om dessa missförstånd beror på språket eller svårigheten att förstå varandras perspektiv är oklart. Exempelvis anser SD att Sverige tar emot flyktingar för att "hjälpa dem" och "vara snäll". Det tycks som att inte heller Sarah Montague förstår Jimmie Åkessons utgångspunkt och därför inte begriper den koppling som görs mellan bistånd och asylsökande. Jimmie Åkesson talar om integration och hur den inte fungerar. SM ställer direkta frågor om islam. Kan man vara muslim i Sverige? Vad betyder det att bli svensk och hur går det till?

SM citerar Sverigedemokraternas webbsajt och deras partiprogram. JÅ svarar att ”jag förstår att detta är svåra frågor förstås”. SM biter sig fast vid muslimsk invandring. Hon ställer ibland naiva frågor: Menar du verkligen? Förklara! Förstår jag dig rätt?

Efterhand blir det svårare för Jimmie Åkesson att tala engelska, samtidigt blir SM mer uppjagad och talar allt fortare. ”Många försöker förstå vad du protesterar mot”, säger hon, och tar fram exempel från partimedlemmar som uttryckt sig rasistiskt. JÅ förnekar detta och tar avstånd från det. SM säger att det verkar finnas många inom SD som gör övertramp. JÅ håller fast vid att det inte finns fler i SD än i andra partier med extrema åsikter.

SM släpper dock inte frågan utan frågar om det inte kan vara så att partiet uppmuntrar till dessa åsikter. Diskuterar BRÅ:s siffror. Hon redovisar att hon tagit del av dessa siffror och JÅ säger att deras uppgifter inte stämmer. Det får SM att fnysa:

SM: Om du säger saker som inte är sant påverkar det människor. Ge oss bevis på något ni säger!

Sedan drar hon fram SD:s siffror och frågar om BRÅ:s kritik mot detta. Hon tar inte till sig JÅ:s svar utan fortsätter att ifrågasätta honom och hävda att han inte presenterar sanningen.

Sedan går hon vidare och frågar hur stängda gränser ska hjälpa t ex Ericsson. SM talar om Malmö och skjutningar och frågar om SD. Har inget att göra med politik, säger JÅ.

Till skillnad från Eko-intervjun säger JÅ att det är för tidigt att se resultat i riksdagen. I Ekot svarade han att de andra partierna samarbetar med dem och att de har stort inflytande.

Intervju 5

Sverker Olofsson intervjuar SD:s Jimmie Åkesson. 8/3 2011 i Sveriges Television. Förkortningar SO och JÅ.

Inledning:

SO: Välkommen hit.

JÅ: Tack så mycket.

SO har ett antal områden han går igenom som inte sammanfaller med dem som SM och MF har. Först vill han tala om att det finns få kvinnor i SD. Han frågar JÅ om vilken som är den viktigaste jämställdhetsfrågan. JÅ svarar kvinnofrid. Men SO vill inte tala våldtäkter utan fortsätter med frågor om kvotering och om hur män och kvinnor ska dela på hemarbetet. Samtidigt blir diskussionen lite konstig eftersom SO redan vet vad JÅ kommer att säga – att han inte vill ha kvotering – och att fördelningen av hemarbetet inte ska beslutas på politisk väg. SO säger sig dessutom hålla med JÅ i detta.

SO byter sedan ämne med denna fråga:

SO: Du, nu har ni gjort, ja vi kan säga ett halvår i riksdagen.

Hur nöjd är du?

Efter att JÅ sagt att det varit tufft att komma i ordning men att det går bra ställer SO följdfrågan:

SO: Hur ... hur tycker du samarbetet med de andra partierna har fungerat?

SO frågar vidare:

SO: Men det här snacket som man hörde så väldigt mycket om, "Vi vill inte ta i dem med tång", vad märker du av det idag?

Och sedan:

SO: Vad har ni inom ert, ditt parti, Sverigedemokraterna, vad har ni åst... nu är det ju i och för sig ett halvår, men vad har ni åstadkommit under den här tiden där du känner att det här är jag riktigt riktigt nöjd med?

SO: Ni ... det är ju väldigt uppenbart var ni har er hjärtefråga. Det är ju att bromsa, att bromsa upp invandringsfrågan. Hur, vad kände du i djupet av ditt hjärta häromdan, när regeringspartierna och Miljöpartiet kom överens om ... i den här frågan?

SO har en helt annan intervjustil än de andra. Det är inte alltid tydligt vad han vill med sina frågor. Han frågar efter hur Åkesson känner, hur stolt han är och hur nöjd han är.

Sedan ska SO visa ett klipp:

SO: Du, vi ska göra en grej som du är ... lite grann förberedd på bara. Vi ska titta på en bandstump, så jag vill att du kollar jättenoga på den så du hör vad du säger. Då kör vi igång det så här.

(inslag ur Rapport 2006. Jimmie Åkesson intervjuas)
Helst så ska man inte ha några ickesvenskar alls i Sverige naturligtvis. Målet måste ju vara att alla svenskar... alla som bor i Sverige också är svenskar. Men så kommer det ju inte att vara. Vi har ju invandrare. Men jag menar, en andel som är försumbar.

Detta gör JÅ arg:

JÅ: Ja, jag tycker det är taskigt klippt, för vi hade alltså en diskussion om svenskheten. Och jag menar att svenskheten är öppen, det vill säga att man ska kunna flytta till Sverige och bli svensk. Och det måste också vara ambitionen, att de människor som flyttar till Sverige ska bli svenskar. Och därav det här uttalandet då, att även invandrare bör bli svenskar.

SO: Jag ska ärligt säga att jag har inte riktigt koll på hur det är klippt ...

SO: ... men om vi säger att det är taskigt klippt, som du hörde det i ... nu. Ställer du upp på det, eller tar du så att säga avstånd, tycker du att det var fel sagt?

JÅ: Ja men med den där förutsättningen, jag tycker att man får göra lite bättre researcharbete kanske, eller kanske ställa en fråga om det här innan vi hamnar här, då, så att det blir en mer intressant diskussion. Men förutsatt att vi har en öppen svenskhet, att man kan assimileras och bli svensk, så tycker jag att det är viktigt. Invandrare som kommer till Sverige ska anpassa sig till det svenska samhället. Och det ska finnas en möjlighet för de invandrare som vill bli en del av det svenska samhället att bli det.

SO får med mycket i sin intervju. Han går vidare till flyktingfrågan och diskuterar hur Sverige ska agera om det blir stora flyktingsströmmar från Libyen. Han ställer också frågan om inte Åkesson tycker att invandringen lett till något gott alls i Sverige. Åkesson svarar att han inte kan komma på något. Sedan talar SO om "invandrare" – och då säger Åkesson att det är skillnad. Frågan är intressant men fungerar inte eftersom SO blandar begreppen invandring och invandrare på ett sätt som JÅ inte accepterar.

Sedan går SO över till samefrågan. Hans försök att få Åkesson att reagera på att det i partiprogrammet står ”norrlänningar” och inte ”svenskar” misslyckas. Men tittarna får klarhet i att SD anser det vara fel att samer har särskilda jakt- och fiskerättigheter.

Intervju 6

Sverker Olofsson intervjuar finansminister Anders Borg, 22/3 2011 i Sveriges Television. Förkortningar SO och AB.

Inledning:

SO: Men först finansminister Anders Borg. Välkommen hit.

AB: Tack så mycket.

SO: Hur går det med din vårbudget?

AB: Det går bra. Vi ... det är väl i det här läget som det är lite lättare att vara finansminister. Vi ser att svensk ekonomi tuffar på, och det ser ut som att skatteintäkterna kommer in i ungefär det tempo man hade kunnat önska sig så att ... det ser rätt bra ut.

SO: Det låter som att du har kul just nu?

Sedan tar SO fram tre stora porslinsgrisar och en hammare.

SO: Mmm. Nu ska du få se här. Du ska få ... Det här ser lite våldsamt ut. Du ska få den här (SO räcker över en klubba.) AB skrattar). Varsågod. Det är inte en hammare, det är till och med en slägga. Och sen är det ju så... Här har jag ju tre spargrisar som du ser. Och de här de innehåller väldigt

mycket pengar. Det är faktiskt två miljarder i var och en av de här grisarna. Och det här är pengar som inte ... det har inte ett skvatt med din budget att göra, utan det här är en gåva. Det är en gåva från en snäll donator till dig och ingen annan. Och vi har tänkt att du ska krascha en av de här grisarna för att för att använda pengarna i den till nånting som du brinner lite grann för. Och då kan man undra, skulle du kunna tänka dig att använda den för ... till elkunder, som kräver ett lägre elpris? Ungdomarna, som kräver arbete? Eller tågresenärerna, som kräver att tågen nån gång emellanåt ska komma fram i tid? Jag skulle vilja att du kraschar den gris som du .. som du känner.

AB bryter in

AB: Ska jag slå sönder den ...

SO bryter in

SO: Just det. Och med kraft och bestämdhet. Strunta i inredningen

Efter att ha pratat lite om tågen går SO vidare till frågor om lånande, räntor, banker och finansbolag och han undrar vad SO tycker om dem. Sedan hålls diskussionen kvar om arbetslösheten och särskilt ungdomsarbetslösheten. I huvudsak är frågorna som ställs: vad tror du arbetslösheten kommer att vara år xxx?

Åkesson fick frågan om vem som städar hemma. Anders Borg får frågan vad en liter mjölk kostar.

5.2 Analys

Analysen är uppdelad i fyra delar där frågorna ställs utifrån de fyra perspektiv som presenterats i såväl teorikapitlet som metodkapitlet.

5.2.1 DET NORMERANDE JOURNALISTIKPERSPEKTIVET

Följande frågor ställs till materialet: *Hur formuleras frågorna? Ställs följdfrågor? Verkar reportern förberedd? Vet reportern vad hon vill? Hur konstruerar journalisten frågor som leder till att politikern måste förklara och rättfärdiga sina handlingar? Försöker journalisten vara utmanande, kritisk, ifrågasättande och ansvarsutkrävande?*

Hur formuleras frågorna?

De tre svenska intervjuarna ställer ofta slutna frågor – dvs just sådana som läroböckerna säger man inte ska ställa.

När Mari Forssblad intervjuar Jimmie Åkesson i Ekots Lördagsintervju ställer hon ett flertal slutna frågor.

MF: (inandning) Eh det har ju också varit andra dokumentärer då om era hundra dagar eh i riksdan och vad ni har eh har gjort å vad som har kommit fram eh å där beskrivs ofta du då som partiledare som en timid och normal sverigedemokrat en som ger ett hyggligt intryck och den som polerar Sverigedemokraternas fasad. Att de andra riksdagsledamöterna e mer hårdföra e rasister och e på ett annat sätt. Håller du med om det?

JÅ: Det e ju våra motståndare som säger det där, jag vet inte vad man har fått det ifrån men det är ju ingenting som stämmer naturligtvis.

MF: Dom talar också om att det är en annan ton i kammaren nu att det är en mer hätsk stämning i riksdan som man inte upplevt tidigare.

JÅ: Jag upplever verkligen inte stämningen som hätsk, tvärtom tycker jag att dom debatter jag har deltagit i och som jag har sett andra Sverigedemokrater deltagit i har varit förhållandevis sakliga trots allt inte minst jämfört med den stämningen som har rått utanför kammaren i medier och så där det har vart väldigt hätsk stämning skulle jag vilja påstå efter valet så att jag delar inte alls den uppfattningen (Forsblad försöker bryta in: du står) jag tycker inte att det har varit särskilt hätskt.

MF: Du står bakom allt som sägs i kammaren.

JÅ: Jag hör inte allt som sägs i kammaren så klart så det vågar jag inte svara ja på men jag litar på mina riksdagsledamöter att dom följer partilinjen eh jag vet att dom gör det.

Frågorna i detta avsnitt är uppenbarligen tänkta att vara konfrontativa. Men som Sawatsky säger så kan just ja/nej-frågor och uttalanden om hur saker ligger till få journalisten att förlora rodret, sättet att ställa frågan ger helt enkelt den intervjuade möjlighet att ta över. Detta kommer att ske om intervjuoffret känner sig kränkt eller är motsträvig. I detta fall handlar det om frågor som är väldigt kränkande för Jimmie Åkesson varför han ger mycket avvisande svar som inte ger någon öppning för följdfrågor.

Ekot använder dock här en metod som är till för att få tillbaka rodret – man gör ett abrupt avbrott. När det sedan visar sig att redaktionen tagit fel på person får MF och JÅ möjlighet att skratta tillsammans vilket sänker den konfrontativa stämningen.

Sverker Olofsson ställer frågor av typen ”Hur nöjd är du?” Han gillar också frågor som: ”Vem städar hemma hos dig?” och ”Hur skulle du känna då? Skulle du känna åååå så sorgligt?” och ”Men det här snacket som man hörde väldigt mycket om - Vi ska inte ta i dem med tång

- vad märker du av det idag?” Den sista frågan kan uppfattas som att ”det bara var snack” att säga så. Den ”tjäniga” stilen tar bort känslan av konfrontation.

Förutom att Sverker Olofsson är väldigt ”tjänis” ber han ofta om ursäkt för att han ställer en fråga och har ofta svårt att få fram den. ”Om man säger så här: om man tänker sig att vi tar ett exempel.”

De två brittiska reportrarna ställer vad-frågor. Reportern Sarah Montague ställer ett flertal raka frågor till Jimmie Åkesson: ”Vad står Sverigedemokraterna för?” ”Vad har förändrats sedan 1995?” ”Varför gick du med i partiet?” ”Du har sagt att Sveriges position är extrem – hur kan du förändra det?”

Montagues sätt att formulera frågorna ger ett koncentrerat intryck. Reportern håller fast den intervjuade som inte kan ta över och byta ämne. De brittiska reportrarna, och särskilt hon, säger ofta: ”jag förstår inte”, ”förklara för mig”, ”varför gör ni så?” Denna frågekonstruktion förekommer inte i de studerade svenska intervjuerna.

Zeinab Badawi ställer väldigt många frågor och ofta är de formulerade som ett påhittat citat från en tänkt person.

ZB

So when people are looking at the European Union, and you say: “Ooh yes, of course we all come together and work as one”, and so on. And they say: “look at them, they can’t even get their act together on this one very important issue of whether Turkey should join or not”.

Hon talar lärd Oxford-engelska men formulerar frågorna på enkelt språk som för ner frågorna om europeisk integration till en väldigt handfast och konkret nivå.

Tomas Ramberg har inte ett svårt språk i intervjun med Carl Bildt men när han ska förenkla diskussionen gör han det genom att fråga Bildt om han vet hur många skolbränder det varit i Afghanistan jämfört med Sverige. Formuleringarna tycks som förenklade men gör inte diskussionen särskilt mycket begripligare. Hans fråga om hur många kvinnor som skulle kunna få hjälp med förlossning för de pengar som nu läggs på militär är ett mer begripligt exempel. Men han använder egentligen inte formuleringar för att förenkla, han använder tänkta exempel istället.

Följdfrågor

Normen säger att en politisk journalist ska ställa följdfrågor. Även läroböckerna säger att intervjuaren ska lyssna noga på svaret och fylla på med frågor som ytterligare kan ge klarhet i resonemanget. Särskilt viktigt är detta när politikern försöker att undvika frågan genom att prata mycket och försöker styra åt annat håll.

I det här avseendet skiljer sig de olika svenska intervjuerna från varandra. Särskilt tydligt är det att Sverker Olofsson ställer följdfrågor när han intervjuar Anders Borg om ekonomi och för in diskussionen på privatekonomi, ett ämne som Sverker Olofsson behärskar till fullo efter många år som programledare för konsumentprogrammet Plus i SVT.

När Tomas Ramberg intervjuar Carl Bildt har han laddat upp med information och försöker hålla i styrspaken. Men hans frågor blir inte av följdfrågekaraktär utan snarare tar han ordet, som han ofta får strida sig till, han ställer en fråga som var närliggande den tidigare för att hålla Carl Bildt kvar vid ämnet.

Mari Forssblad ställer nästan inga följdfrågor till Jimmie Åkesson och det gör heller inte Sverker Olofsson när han intervjuar Åkesson. De brittiska intervjuerna ställer hela tiden följdfrågor – i fallet Jimmie Åkesson blir det många frågor eftersom Åkesson ger korta svar. I fallet Carl Bildt får reportern ta i för att få ordet men hon lyckas ändå att föra in ifrågasättanden i Carl Bildts annars långa och utförliga inlägg.

Effekten blir att trots Tomas Rambergs försök så blir inte hans intervju en äkta politikerintervju utan snarare en intervju med en expert, i det här fallet med en politiker med stora insikter i situationen i Afghanistan.

När Zeinab Badawi frågar ut Carl Bildt om enigheten i EU nu under ekonomiskt hårda tider offras för de nationella intressena är situationen inte helt olik "Lördagsintervjun". Även Badawi har uppdraget att försöka utmana Bildt i frågor som han egentligen inte är ansvarig för. "HardTalks" form är dock att aldrig hålla med och att hela tiden ifrågasätta intervjuoffrets åsikter. Badawi gör detta genom att inta en starkt EU-kritisk hållning. Hon använder ofta vändningar där hon hänvisar till vad "vanligt folk" tänker och upplever när de ser vad som pågår i EU. Hon uttalar alltså frågor på uppdrag av en tredje person som inte finns i rummet och som dessutom ofta är en tänkt karaktär eller en tänkt allmänhet. Det är en känd metod för att distansera sig från alltför hårda åsikter.

Hon citerar också olika personer på olika positioner inom EU med väldigt precisa frågor. Ramberg lutade sig istället tungt på en källa – Afghanistankommittén – vars uppfattning om hur verkligheten ser ut han vill att Carl Bildt ska stödja eller förkasta.

Såväl den svenska som den brittiska intervjun blir mer och mer av en tävling mellan reporter och intervjuoffer om vem som vet mest. Ramberg och Bildt hamnar stundvis i ett slags tuppplagsmål där Bildt talar allt fortare och Ramberg försöker hänga med och visa att han också kan. Bildt och Badawi kämpar också om ordet och Badawi håller hårt på sin roll som ledare för samtalet. Bildt talar till slut enormt fort och han säger ofta "yes, yes, yes" för att inte Badawi ska få ordet. När Bildt efter att Badawi just gett honom siffror säger att han inte har de aktuella siffrorna skrattar hon ganska rätt åt honom, hon tänker inte låta honom sätta sig på henne. Längre går hon inte, men hon markerar där att hon inte tänker låta honom komma undan, särskilt inte när hon vet hur det ligger till.

Sarah Montague har kommando över dramaturgi och är särskilt bra på följdfrågor som hon gör till övergångar: "Ja, vad intressant att du säger det, för jag har ju hört..."

Verkar reportern förberedd?

Att vara förberedd är a och o för en journalist i alla lägen. Men i en offentlig intervju är det inte bara intervjuobjektet som upptäcker om reportern inte kan sin sak, det gör även publiken. På radio- och teveredaktioner finns journalister som är anställda för att göra research inför intervjun. I samtliga studerade intervjuer har reportern haft berättelser och fakta som de hängt upp intervjun kring. De svenska intervjuerna avbryts också av inspelade ljud- och videofilmer, klippen är till för att Jimmie Åkesson ska konfronteras med sådant han eller en partimedlem sagt tidigare.

I intervjun med Anders Borg är Sverker Olofsson kunnig, men frågan är om han är duktig på det han borde. Han frågar ingenting om den vårbudget som just ska presenteras och som med stor sannolikhet tittarna är nyfiken på. De två britererna visar stor kunskap, och man blir imponerad över att Sarah Montague vet ungefär lika mycket som de flesta svenskar som intervjuat Jimmie Åkesson. Hon tar upp partiets historia och hur olika företrädare framfört rasistiska åsikter och hon tar pulsen på Åkesson och pressar honom på statistik om att invandrare ska begå fler våldtäkter än andra. De två svenska intervjuarna visar inte upp större kunskaper än hon, de känner till olika partiföreträdare eller falanger inom SD, så som de gör med andra partier. Dessutom är de inspelade banden som de visar felaktiga. Olofsson tvingas backa från klippet medan Åkesson säger till honom att ha lite bättre research nästa gång. Forssblad talar om Kent Ekeröth men spelar upp ett ljudklipp med William Petzäll – en politiker som inte är lika kontroversiell i de frågor hon vill diskutera.

Det totala intrycket av dessa sex intervjuer är att de två brittiska reportrarna imponerar med sin pålästhet medan de andra antingen håller en lägre profil eller faktiskt inte är pålästa.

Vet reportern vad hon vill?

De två brittiska reportrarna är helt inställda på att ställa den intervjuade till svars. Om det finns inga frågetecken. De svenska är mindre tydliga med vad intervjuerna är till för. Även om såväl Zeinab Badawi som Tomas Ramberg har

en jobbig sits att försöka pressa Carl Bildt finns inget alternativ för Badawi. Man får inte intrycket av att Ramberg helt säkert måste ställa Bildt till svars. Uppdraget är mer allmänt hållet – han ska intervjua Bildt om situationen i Afghanistan. Vad Sverker Olofsson vill med att intervjua Anders Borg är otydligt.

De tre reportrar som intervjuar Jimmie Åkesson vill alla ställa honom till svars. Sarah Montague behöver dock inte göra något hon inte brukar göra, hon genomför en lika hård, konsekvent utfrågning av Jimmie Åkesson som hon gör av alla hon möter i ”HardTalk”. Mari Forssblad och Sverker Olofsson får istället problem. Eftersom Jimmie Åkesson inte spelar med som de är vana vid blir de osäkra. Efter att de inklippta inslagen är felaktiga tappar de båda momentum.

Hur konstruerar journalisten frågor som leder till att politikern måste förklara och rättfärdiga sina handlingar?

De tre intervjuerna med Jimmie Åkesson inleds alla med Sverigedemokraternas bakgrund – alla tre nämner på olika sätt nazismen. Montague och Forssblad talar direkt om detta medan Olofssons program inleds med film där man får se parader, flaggor och där en speakerröst slår fast hur historien ser ut. Olofsson kommenterar dock aldrig filmen utan går direkt till något annat.

Sara Montagues första fråga:

You say you're quite a new party. It was founded in 1988 and when you joined the party in the mid 90's, there were other members who turned up to meetings in nazi uniforms. What has changed since then?

Mari Forssblads första fråga:

Flera skriver ju om eh hur Sverigedemokraterna bildades ur vit makt-rörelsen och nynazistiska strömningar, innan du tillträdde som partiordförande vi man säga, men mellan 89 och 95 så hade tydligen halva partistyrelsen kopplingar till

den nynazistiska rörelsen. Jag vet att du inte vill prata om det här, varför?

Sverker Olofsson inleder med en film med voiceover:
Det har gått 23 år sedan Sverigedemokraterna bildades – ett parti med rötter bland annat i vit makt-rörelsen BSS, Bevara Sverige Svenskt. Men med tiden har ett parti växt fram där begrepp som familjen, hembygden och svenskheten blivit centrala. Nationalismen är en grundläggande ideologi.

SO säger sedan:

Vi firar internationella kvinnodagen idag, för hundra gången faktiskt. Hur viktig dag är det för dig?

Sarah Montague använder frågan till att ge Åkesson en chans att inte bara försvara sig eller bortförklara utan att även berätta hur han arbetat med partiet sedan den tiden.

Mari Forssblad ställer istället en fråga som antyder att hon vet att han vill komma undan. Eftersom han förstås inte kan svara ja på frågan tvingar hon honom att svara på den. Frågan är därför mycket raffinerad.

Hur Sverker Olofsson tänkte när han inte kopplade till filmen som visades kan man inte veta. Man vet inte heller när man ser programmet om Olofsson och Åkesson fick se och höra inslaget.

Vilka svar fick de då?

JÅ svarar SM:

Well actually I have never seen any members turning up in nazi uniforms. But it's true that we had some problems with extremists in the early 90's and what has happened? Well, a lot of things I would say. We have ... we have developed, we have new members, we have new politics, in some ways.

And of course we have learned from our early mistakes that we should not be so naive with who we let to be a member of the party. (Fortsätter medan SM bryter in) And I think those ...

Och SM:s följdfråga:

So did you eject those members or are they still in the party, they're just wearing different clothes?

JÅ svarar MF:

Jag har inga problem att prata om det alls jag gör det ganska ofta inte minst eftersom så många journalister ställer frågor om det och tycker att det är jätterelevant. Jag delar inte den uppfattningen jag tycker inte att det är så relevant idag. Vem som helst som tittar på vårt parti kan se att det skiljer sig väldigt mycket från hur det såg ut under de här första åren och därför så tycker jag att den där historieskrivningen är säkert relevant i ett historiskt perspektiv och så men men kanske inte i ett politiskt perspektiv idag.

Och MF:s följdfråga:

Andra partier i andra länder eh har ju inte tagit avstånd från sitt förflutna på det sättet som ni har gjort. Varför är det så viktigt här i Sverige?

JÅ:s svar till SO:

Det är en intressant dag så klart. Jämställdhetsfrågorna hamnar i fokus och det är viktigt. Sen så bör väl kanske de frågorna vara i fokus även andra dagar så klart. Jag kan tycka att jämställdhetsdebatten ibland får ett lite snävt perspektiv när man ofta pratar om såna här frågor som man kan betrakta som mer symbolfrågor än nånting som rör väldigt många människor.

Och SOS:s följdfråga:
Vad borde man prata om?

Tydligt här är att såväl SM som MF konstruerar utmanande frågor medan SO helst bara pratar runt. SM och MF använder olika konstruktioner men får JÅ i båda fallen att svara på frågan om partiets bakgrund – trots att de vet att de går ut väldigt hårt och kliver rakt på JÅ:s mest ömma tå. MF:s fråga är mycket bra men redan vid följdfrågan undrar man lite vad hon vill. Man kan undra om hon där vill mildra lite och ställa en fråga om varför man måste ta avstånd från ett nazistiskt förflutet. Hon får ett svar som ger JÅ poäng i och med att han säger att man alltid ska erkänna sina fel. Han vidgår däremot aldrig att det ska ha funnits någon i ledningen med sådana åsikter, istället talar han hela tiden om att partiet lät skinheads gå med i demonstrationer och att det inte var lämpligt. Det är inte säkert att MF uppfattar att de talar om olika saker.

Försöker journalisten vara utmanande, kritisk, ifrågasättande och ansvarsutkrävande?

Alla sex intervjuerna har vid första lyssningen en utmanade och kritisk approach. Men sedan skiljer det sig kraftigt. Ifrågasättande finns i åtminstone fem av intervjuerna men ansvarsutkrävandet är mycket begränsat. Det som då är mest slående är kanske att det just är de två intervjuer som utförs av svenska reportrar med svenska ministrar som består av minst ansvarsutkrävande. Allra minst krävs Anders Borg på ansvar av Sverker Olofsson. Näst minst krävs Carl Bildt på ansvar av Tomas Ramberg.

Den som hårdast ställs inför krav på ansvar är Jimmie Åkesson när han intervjuas av Sarah Montague. Hon frågar honom om Sverigedemokraternas politik inte spär på motsättningar inom samhället. Hon fortsätter och frågar honom om det inte är fel att ljuga, vilka konsekvenser det kan få och hon ställer honom till svars för skjutningarna i Malmö.

Olofsson ställer inga sådana frågor alls i sina två intervjuer. Zeinab Badawi frågar Carl Bildt mer om han är realistisk eller en drömmare än om han står för de konsekvenser som hans agerande lett till. Tomas Ramberg ifrågasätter

inte några av den svenska regeringens utrikespolitiska beslut och kräver inte Carl Bildt på ansvar för dessa.

Mari Forssblad försöker, men lyckas inte få fram frågor som direkt ställer Åkesson till svars för vare sig hans egna eller andra Sverigedemokraters uttalanden. Ett exempel är när hon frågar Åkesson om det inte var osmakligt av William Petzäll att säga detta om jordmän (se tidigare) just till den moderate riksdagsledamoten Hanif Bali – som kom till Sverige som ensamstående flyktingbarn från Iran vid tre års ålder. Att någon särskild hänsyn i denna fråga ska tas till Hanif Bali uppfattar både jag och Åkesson som provocerande. Forssblad kallar även här riksdagsman Bali för ”killen” – i motsats då till William Petzäll. Petzäll och Bali var innan Anton Abele kom in i riksdagen de två yngsta ledamöterna.

JÅ:s svar på frågan lyder: ”Eh”.

MF

(bryter in) Just det men e e de schysst den debatt med en annan kille från Mellanöstern?

JÅ

Jag tycker att man ska kunna ta vilken debatt som helst i riksdan å de e alldeles självklart och jag tycker att det här meningsutbytet de hade var väldigt givande å de var den bra debatt.

MF

Å det piskar inte upp nån stämning alls.

JÅ

Det tycker jag inte att det gjorde

MF

(bryter in: Näh näh)

5.2.2 SAMTALSANALYS

Följande frågor ställs till materialet:

Följs regleringen för turtagning? Används metoden att hänvisa till annan för att bibehålla neutralitet – till vem hänvisas i så fall? Uttrycker reportern instämmande eller är hon tyst? Undviker den intervjuade frågor och tillåts detta?

Följs regleringen för turtagning?

I stort sett är alla deltagare införstådda med intervjuens normer – för hur den ska gå till – för att man pratar en i taget och att vissa former av samtalsmarkörer som är vanliga i samtal inte passar på samma sätt i den formella intervjun. Av de tre intervjuade är det bara en som avbryter och inte helt och hållet accepterar att reportern styr samtalet och det är Carl Bildt. Carl Bildt vill helst tala själv och blir otålig när reportern gör längre inpass. Han vill lägga till rätta och ställer ibland motfrågor.

Bland intervjuarna är det Sverker Olofsson som inte alltid håller sig till formen. Det är oklart om han lyssnar på svaren.

Jimmie Åkesson avbryter aldrig och tar heller aldrig initiativ till att ta över eller byta ämne.

Används metoden att hänvisa till annan för bibehållen neutralitet?

En typisk frågemetoden i public service där reportern förväntas vara mer eller mindre neutral är att hänvisa till att någon annan fört fram en åsikt istället för att man själv tycker så. Särskilt vanligt är då att man hänvisar till en tänkt person snarare än en reell källa.

Sarah Montague använder tekniken hela tiden. Inte bara i förberedda frågor utan det är inbakat i det språk hon använder.

JÅ

It's a result of a large amount of immigrants with different values and ... who don't have a chance to become a part of the Swedish society, that are segregating themselves into ...

into those suburbs where immigrants are already in majority. And I don't think that's the ... the way to go if you want to have a safe and ... and open and tolerant society.

SM

That ... it's interesting your use of the word 'safe', because *many people might be trying to understand* what it is that you object to. Now, a local Swedish ... Sweden Democrat leader said that many in the Middle East have a gene that makes them more violent.

Mari Forssblad använder inte tekniken lika mycket. Utan att man vet vad hon syftar på säger hon vid ett tillfälle:

MF

Dom talar också om att det är en annan ton i kammaren nu att det är en mer hätsk stämning i riksdan som man inte upplevt tidigare.

Längre fram i intervjun hänvisar hon till en miljöpartist:

MF

Jag talade med en miljöpartist innan den här intervjun med dig eh som menar att riksdan, sen ni har kommit in har blivit mer eh invandringsvänligt faktiskt eh vi har hört ministrar som sagt sig vara stolta över den svenska invandringen snart sagt alla politiker måste i varje varje inlägg markera varje alla människors lika värde. Vad säger du om det?

JÅ

Det är bra med att markera alla människors lika värde och de de bör man göra så ofta man kan naturligtvis. Och sen kan jag tycka att det blir lite märkligt då då att vi sitter i riksdan

nu det är ett tecken på att många, sannolikt många fler än dom som faktiskt röstade på oss är väldigt missnöjda med den här ansvarslösa invandringpolitiken. Och det tycker jag att de andra partierna bör ta till sig. Man måste inte eh tycka som vi gör man måste inte anamma våra åsikter men man bör åtminstone ta det här på allvar människors oro för den här utvecklingen på allvar och de det gör man ju inte så om man istället glider åt andra hållet.

MF

Men de e ändå nittifem procent av väljarna rösta nittifyra procent av väljare röstade inte på er. Eh den här miljöpartisten menade också på att eh dom dom sitter eh alltså miljöpartiet var med om att trumfa igenom dom nya migrationsdomstolarna bort med utlänningsnämnden och så blev det en eh amnesti för flyktingar efter påskuppropet under regeringen Persson då eh och miljöpartiet ser sig som garanter för en human invandringspolitik eftersom regeringen då måste samarbeta om med dom om migrationspolitiken. (inandning). Kontentan blir att ni kommer in i riksdan och Sverige får en generösare och ännu mer liberal migrationspolitik.

JÅ

När det gäller just migrationspolitiken så får jag väl ändå betrakta miljöpartiet som ett verkligt extremistparti i det avseendet ut mitt perspektiv just när man driver igenom den här amnestilagstiftningen för fem år sen är det nog nu å. Man har dessutom rest krav på en ny amnesti i motion

MF (bryter in)

Men de har ju låst upp sig här eh dom har låst upp och tecknat upp en human alltså en väldigt eh en mer generös vad säger er

JÅ

(bryter in) Vi får väl se.

MF

Ja vi får se, just det.

JÅ

Jag skulle tycka att det vore djupt olyckligt om den här regeringen väljer att samarbeta med ett extremistparti när det gäller invandringspolitiken.

En bra bit längre fram i intervjun hänvisar hon till ”många av era väljare”

MF

Men om man då säger. Många många av era väljare är besvikna på hur deras ungdomar rånas på mobiltelefoner, Canada Goosejackor, hur invandrarungdomar vandaliserar och betar sig ni har själva presenterat en rapport om våldtäkter, som i och för sig döms ut av forskare, men ni drar ändå slutsatsen att invandrare är mer våldtäktsbenägna än svenskfödda. I det läget vill ni minska anslaget, inte bara till integrationen utan också till polisen. Polisen får 150 miljoner mindre.

JÅ

(inandning) Na vi vill ju inte det eh.

MF

Ni vill inte det?

JÅ

Eh vi vi har inte minskat anslaget till polisen, däremot har vi gjort det i vårt budgetförslag som en direkt följd av att vi minskar invandringen och vi menar att det finns en (Forssblad bryter in)

MF

Men budgetförslaget är väl ändå er politik?

JÅ

Ja det är vår politik men eftersom vi inte har fått igenom vår invandringsminskning så har vi heller inte sen röstat för någon minskning på polisen tvärtom vi stärker ju egentligen polisväsendet, men eh de budgetttekniskt så ser det ut som en minskning eftersom vi också minskar invandringen.

MF (bryter in)

Men jag menar svaret. Ok. Svaret på att eh komma tillrätta med dom här de här hårda eh läget mellan olika grupper de är att dra ner på polisen eller då inte dra ner. Ni ger ju inte nå mer pengar till att det ska bli bättre.

JÅ

Alltså jag tror inte att mer pengar till polisen egentligen får nån jättestor effekt på integrationsproblematiken utan att det är

MF (bryter in)

Men mer pengar till integrationen då att man (Åkesson: De är inte) att man träffas över gränser och

JÅ

Ett långsiktigt projekt som jag ser det. Det viktigaste är att dom människor som har kommit hit och nu idag inte är en del av det svenska samhället får chans att bli det eh ch det måste inte kosta en väldig massa pengar. Jag tror inte att de eh integrationsproblemen handlar om att man får för lite pengar, tvärtom vi ser hur man över Rinkeby liknande områden öser in pengar men det hjälper liksom inte det har inte hjälpt ett dugg under alla dom här åren. Det är inte det det handlar om.

Inte heller Ramberg hänvisar till en tänkt person. Majoriteten av hans frågor är raka och från honom själv. Hans källor är annars "Afghanistankommittén" eller "dom som står för biståndet":

TR

(inandning) när nån gör en sån här jämförelse en soldat kostar lika mycket som att ge skolgång åt 2500 afghanska flickor är en annan vanlig siffra i debatten då d brukar ni som försvarar den svenska insatsen den internationella insatsen militära insatsen säga ungefär som du sa nu att de här militär är en förutsättning för biståndet. Samtidigt upprepar dom som står för biståndet att dom vill inte ha nåt med militären att göra dom har på olika sätt protesterat när soldater närmar sig deras sjukhus eller deras skolor eftersom det istället hotar skolornas och sjukhusens säkerhet. Asså hur ser det det här (Bildt bryter in: jo jo) sambandet mellan trupper och bistånd ut?

Nästa referens är också Afghanistankommittén och denna gång förklarar Ramberg varför han använder den källan.

TR

Björn-Åke Törnblom som är säkerhetsansvarig för svenska Afghanistankommittén att jag refererar till dom beror ju på deras långa erfarenhet (Bildt bryter in: visst absolut) och

att dom sköter en stor del av det svenska biståndet. Han berättar att det går bra att driva skolor även i områden som kontrolleras av talibanerna ehåh när jag frågar honom om det inte stämmer att talibaner bränner ner skolor och så vidare så svarar (Ramberg skrockar) han lite överraskande att det brinner fler skolor i Sverige än i Afghanistan. (Bildt skrattar till) Det brinner i alla fall i fler skolor. (Ramberg skrattar)

CB

Ja det vet jag inte om så är fallet har inte studerat den statistiken

TR

Hur många skolor tror du det brinner i Sverige per år? Jag kontrollerade detta för säkerhets skull.

CB

Och hur många var det?

TR

Ja enligt enligt myndigheten för samhällsskydd och beredskap så brann det 2008 i 512 svenska skolor och det säger Törnblom det är fler än vad det brinner i Afghanistan, men är problemen med talibanattacker mot skolor och biståndsverksamhet är det överdrivet i debatten?

Sedan hänvisar TR till en artikel och det leder till ett längre resonemang.

TR

(andas in) Du hänvisade till Anders Fänges artikel i DN häromdan. Eh den handlade ju bland annat om det här planen från i somras om att den afghanska polisen den afghanska armén ska ta över ansvaret från dom

internationella styrkorna 2014 och han skrev då: Samtliga ärliga bedömare är överens om att polisen är bortom all kritik. Att dess mest väsentliga funktion är att bidra till talibanernas ökande styrka. Armén kommer inte långt efter. Den har ännu inte efter 7 års utbildnings och miljardtals investerade dollar lyckats genomföra en självständig operation på bataljonsnivå. Det finns inga tecken på att de tre år som återstår fram till 2014 kommer att göra någon skillnad och det här är i sin tur en spegling av det eländiga tillståndet inom den afghanska staten som helhet och det faktum att det halvhjärtade och illa genomförda försöket att bygga en afghansk stat med internationellt stöd har slagit fullständigt fel. Det är Anders Fänges beskrivning med lång erfarenhet från Afghanistan.

(Bildt bryter in: Ja, får jag fråga)

Hur realistisk e då planen att lämna över 2014?

CB

Då kan man då kan man fråga öh jag tycker att Anders Fänge är lite hållen(?) åt det pessimistiska hållet men låt oss ta det som utgångspunkt för resonemangen. Då kan man dra två slutsatser av detta. Det ena e Vi ska inte ens försöka det här är för besvärliga delar av världen vi ska ge upp å så ska vi låta konsekvenserna komma för människorna där å tror jag för stabilitet i ett vidare område. Vi ska inte glömma paktistansituationen som är ännu mycket värre egentligen än Afghanistan. Eller ska vi säga ja då ska vi försöka på ett eller annat sätt. Och här har då eh FN:s säkerhetsråd och en bred internationell koalition 147 olika länder sagt att vi faktiskt ska försöka. Man ska inte göra sig en alltför rosig bild av situationen det här är som sagt ett av världens fattigaste länder det är totalt förstört av 30 år av krig öh

det ligger delvis på en utvecklingsnivå som är väldigt låg öh och det som Anders Fänge beskriver där med framförallt poliserna är ett betydande bekymmer. Jag är mer optimistisk om förutsättningarna att bygga arméstridskrafterna. Inte för att jag tror inte att det behövs fullt så mycket som jag tror att man föreställer sig ibland en del av dom här siffrorna att man behöver bygga en jättelik afghansk armé är jag lite skeptisk till (Ramberg bryter in: men om vi nu sk) Delvis därför att afghan delvis därför att Afghanistan inte kommer att ha råd med den armén över huvud taget

Ramberg fortsätter att hänvisa till artikeln men även till en bok.

TR

(Inandning) Fänge han skriver också om det uppenbara i att den internationella närvaron i Afghanistan går mot sitt slut. Bob Woodwards nyligen publicerade bok *Obamas wars* ger en otvetydig och oemotsagd bild av en mycket beslutsam president som vill ut ur Afghanistan så fort som möjligt. Den holländska militären har redan lämnat, kanadensare och italienare är på väg därifrån, briterna har satt sitt slutdatum till 2014 och inte minst Kabulkonferensen i somras där samtliga viktiga politiska aktörer utom talibanerna deltog beslöt att internationella styrkorna ska överlämna säkerhetsansvaret 2014. Alltså (inandning) det är snart bara Sverige och några andra mindre stater som inte ser skriften på väggen skriver Fänge. Varför ser inte du och regeringen skriften på väggen?

CB

Jo (skrockar)då det gör vi nog eh men eh alltså den faktiska beskrivningen är inte riktigt korrekt eh det som har skett under det senaste året är att europeiska länder har fört in ytterligare 9000 soldater där. Så att det sker ju ingen minskning det sker en ökning just nu, den ökningen pågår faktiskt fortfarande.

Ingen av de två reportrarna på Ekot – Mari Forssblad och Tomas Ramberg – använder tekniken med att hänvisa till någon särskilt ofta. Den gången MF gör det hänvisar hon till en miljöpartistisk riksdagsledamot vilket leder till att Jimmie Åkesson markerar kraftigt mot miljöpartiet och kallar dem extremister. En extremist är någon som inte bör finnas med bland de etablerade. Sverigedemokraterna blir ofta kallade extremister och Åkesson markerar därför här vilka han anser inte bör anses rumsrena. Tekniken att hänvisa till annan handlar om att neutralisera, få frågan att bli mindre hotfull, och därför är det viktigt vem man hänvisar till. De brittiska reportrarna säger istället ”många människor undrar” eller ”tror du inte att folk tänker: hur ska det här gå?”

Ramberg hänvisar till experter som han redovisar noga i några fall. I resten av intervjun är det han själv som ställer raka frågor utan att hänvisa till någon källa eller tänkt källa. Han konstruerar aldrig någon fråga som hänvisar till lyssnaren, han nämner aldrig att svenska ungdomar åker iväg till krig, han använder inga känslargument kring vad en mamma skulle kunna tycka om att hennes barn utsätts för risker i ett krig långt bort. Han nämner heller aldrig debatten i Danmark som varit stark kring Danmarks deltagande i kriget. Folket är inte med i intervjun på samma vis som när de två brittiska reportrarna konstruerar sina frågor.

Sverker Olofsson mildrar sina frågor genom att själv fundera:

SO

Men alltså ... väldigt ofta när jag lyssnar på dig då känner jag att du tycker att bankerna är lite riskabla. Vad ... vad tycker du om bankerna ... (fortsätter medan AB skrattar) Vad tycker du om bankerna?

AB (skrattande)

Det vore ju väldigt märkligt om jag inte hade den upplevelsen. Jag har ju gått igenom två, tre år när jag har suttit på internationella möten här hemma där det ständigt har varit banker som har hamnat i väldigt svåra bekymmer. Nu senast är det ju Irland, där det har vuxit så det knakat men där man också nu tagit risker som har sänkt ett helt samhälle. Det tycker jag vi, alltså man ska vara medveten om, vi behöver banker, de fyller en viktig samhällsfunktion, men det finns väldigt tydliga risker förknippade med detta.

SO

Men du .. om, om så här att, tänkte jag. Jag satt och tittade på lite konton och så här att ... På ett lönekonto får vi noll procents ränta. Och så jämför vi det med den ränta vi betalar när vi lånar pengar för boendet. Vad tycker du om sk... Alltså, är bankerna för dyra?

AB

Alltså, de är ju väldigt... alltså vi ska vara medvetna om, de är inte någon samhällsinstitution. De är väldigt angelägna om att ta ut vinster, och de pressar de här ... pressar isär de här marginalerna så mycket som de kan och så mycket det tillåts.

Det bästa försvaret mot det är ju att vi har medvetna kunder, som både när det gäller att sätta in pengar, men också när det gäller att låna pengar, tittar igenom alternativen.

SO

Men man kan ju också säga, bankerna har ju varit ganska bra på att sabba era försök på 15% kontantinsats när man tog lån och såna där grejer. Så att jag menar, bankerna är ju inte direkt följsamma.

AB

Nej, bankerna är ju mycket svårstyrda i det avseendet. Och det är inte bara i Sverige, utan det upplever vi att det är .. det är en risk i vår samhällsekonomi med banker.

SO bryter in

Mmm. Du, innan vi går vidare. Jag ... det här med räntor. Jag drog ut det här. Det är ett ... SMS-låneföret... ett sånt där snabblåneföretag som heter Folkhem och jag bara ser här, här kan man hitta exempel på lån där de själva säger, så det är inte vi som har räknat, de själva säger att den effektiva räntan ligger på 7600% lite drygt. Vad tycker du om det?

AB

Alltså jag skulle ju varna människor från att använda den typen av lån, även om det är kortsiktiga konsumtionskrediter som inte är så stora, så ... Det är väldigt onödigt att dra på sig den typen av skulder.

SO

Jag skulle vilja säga så här: det här är ju företag som utnyttjar väldigt klämda människor. Är det inte dags att förbjuda det här?

AB

Jag tycker vi ska ha en hård reglering av det. Och det finns säkert anledning att se över den. Det har ju gjorts en skärpning av ... ser man att det fortsätter att vara ett problem så får man väl titta på det.

SO

Men att... inte förbjuda?

AB

Ja alltså, jag vill inte utesluta nånting. Jag tycker man kan överväga olika alternativ. Men som det nu är så har vi gjort en översyn, och förhoppningsvis ska vi väl se en viss förbättring av det.

Sverker Olofsson hänvisar aldrig till en tänkt person men ändå hela tiden till väljarnas plånböcker. Han säger inget om arbetslöshet eller nämner en person som kanske drabbats. Men hans frågor är ändå nära människor eftersom de är så kallade plånboksfrågor och han vill kolla om Anders Borg förstår sig på en vanlig hushållskassa. Borg försöker berätta att lagen just ändrats men Olofsson pratar på som om han inte känner till det.

I intervjun med Åkesson hänvisar Olofsson inte till någon. Men liksom med Borg så försöker ha få med "vanliga" människors upplevelser.

SO

Du, alltså jag skulle vilja säga att du är verkligen expert på att formulera de problem som följer med invandringen till Sverige. Vad ser du för fördelar?

JÅ

Med den massinvandring som ...

SO avbryter

Men med den ... med den blandning som vi har i Sverige idag, som Sverige ser ut idag. Vad ser du för fördelar?

JÅ

Jag kan inte, tyvärr så ... invandring kan ju föra med sig mycket positivt, om invandringen är reglerad och man har en vettig mottagning och introduktion för dem som kommer. Men vi har ju misslyckats med allt det där...

SO bryter in

Men ser du ingen förd... ser du inget glädjeämne i den blandning av människor som är i Sverige idag?

JÅ

Den här dynamiken som ska vara så fantastisk ...

SO i munnen på JÅ

Dynamiken, ja.

JÅ

Ja, det vi ser är ett splittrat samhälle med enorma motsättningar och väldigt många människor i utanförskap. Jag kan inte se nånting positivt i det. Men, jag vill ändå säga det att invandring skulle kunna vara nånting positivt om vi hade ... dels en invandring som var reglerad och som vi kunde hantera och anpassa efter våra förutsättningar, och att vi då hade den här vettiga introduktionen till dem, att vi fick en möjlighet att ta vara på deras kunskaper och kompetens,

men också ge dem en möjlighet att bli en del av det svenska samhället. Då skulle det kunna komma massa gott ur invandring. Kolla den invandring som vi hade före mitten på 70-talet, arbetskraftsinvandring ...

SO bryter in

Men du ... jag kan tänka så här när jag rör mig nu, då kan jag tänka så här att var och varannan taxibil har en människa från ett annat land. De som städar på hotellet kommer från ett annat land. När jag rör mig i hem som sköter gamla människor ser man att människor från andra länder är i sjukvården och så vidare. Vem skulle ta hand om s... vem skulle ta hand om det här?

JÅ bryter in

Men nu måste du skilja på ... för det du frågade mig om från början är vad som har kommit positivt ur invandringen.

SO i munnen på JÅ

Ja och jag menar att det här är ett positivt exempel, och jag undrar vad du tycker om det.

JÅ

Ja, och det finns många invandrare däremot som tillför det svenska samhället väldigt mycket. Det skulle förmodligen kunna fungera ännu bättre. Vi skulle kunna slippa den här splittringen, den här segregationen och det här utanförskapet om vi förde en ansvarsfull invandringspolitik. Och det är gör vi inte, och det är det jag vänder mig mot. (SO försöker bryta in) Sen att det finns invandrare som bidrar till det svenska samhället, det gör det ju.

Uttrycker reportern instämmanden eller är hon tyst?

De sex intervjuerna innehåller få instämmanden, vilket stämmer med samtalsanalytikerns uppfattning om vad som skiljer en politisk intervju från det vardagliga samtalet. Såväl Sverker Olofsson som Mari Forssblad håller dock tydligt med Jimmie Åkesson vid några tillfällen. Sverker Olofsson säger till exempel ”det tycker jag också” när Åkesson sagt att han anser att föräldrar själva ska få bestämma om hur de delar upp föräldraförsäkringen.

MF uttrycker också instämmanden några gånger, eftersom JÅ är så pass fåordig kan det vara en teknik för att få honom att utveckla – så som man gör i vardagligt tal.

JÅ

Dom säger

MF

Ni har sagt att ni inte ska berätta hur ni ska rösta och så för att eh ah om dom vill prata med oss så så

JÅ

Det där är i undantagsfall vill jag poängtera

MF

Aha ok

JÅ

Vi har ju sett hur inte minst dom rödgröna har frångått sin egen politik när dom har kunnat få igenom den med vår hjälp just därför att dom vill inte ha igenom den med vår hjälp.

MF

Nä men precis

JÅ

Det tycker jag är lite märkligt och det är ju i högsta grad ett svek mot dom som har röstat på dom rödgröna. Så, därför har vi sagt att eftersom vi vill ha igenomslag så kan det hända i vissa viktiga frågor att vi inte på förhand talar om hur vi tänker rösta i kammaren. Det är en sak. Memen när det gäller det här med att prata med oss så visst på min nivå, på partiledarnivå och så, så förekommer det inga samtal idag. Men samtal förekommer på utskotts nivå. Det finns det händer och det har hänt vid flera tillfällen att ledamöter från de andra partierna kontaktar våra ledamöter och (inandning) kollar sig för, ser hur vi tycker och tänker hur vi resonerar kring olika frågor och hur vi ska rösta för att på olika sätt påverka eller försäkra sig om en majoritet.

MF använder också skratt till att skapa en mer personlig stämning när hon presenterat fel person. Då skrattar de tillsammans. I andra intervjuer med henne är det vanligt att hon i mitten finner något som hon och den intervjuade kan skratta tillsammans eller vara överens om. När detta sker bryts den strikta normen för intervjun och samtidigt sjunker konfliktnivån.

Annars är den person som oftast försöker göra intervjun mer intim Carl Bildt. Han avbryter, hummar och instämmer, när han gör det med Tomas Ramberg känns det som att han vill att de ska vara kompisar. Tomas Ramberg nappar inte, han är beredd på att Carl Bildt ska göra så. Med Zeinab Badawi ger inte Bildt samma möjlighet. Till henne ställer han inga frågor och han kan inte använda sin svenska överklassposition till någonting. Han är säkert också medveten om att den som intervjuar honom är en färgad kvinna, att verka nedlåtande skulle vara förödande för honom.

Den som är mest kompis med en intervjuad är dock Sverker Olofsson som i väldigt liten utsträckning följer formen av politisk raktpåsakintervju – särskilt med Anders Borg som han öppet berömmar och instämmer med vad han säger. Här är det inte Anders Borg som vill vara polare, det är Olofsson.

JÅ håller sig inom reglerna i den bemärkelsen att han svarar på frågor som ställs. Däremot följer han inte de sociala regler som är till för att få andra att känna sig bekväma, som en deltagare eller jämbördig skulle göra. Han är korrekt men aldrig generös. När han utsätts för grova kränkningar försämras relationen och reportern får svårare att få bra svar, men han brusar aldrig upp, reagerar sällan känslomässigt, hans ointresse för de svenska reportrar som ställer frågor är tydligt. Däremot känns det som att han är på spänn och nyfiken på hur intervjun i BBC ska fungera och fortlöpa.

Undviker den intervjuade frågor och tillåts det?

Jimmie Åkesson försöker undvika frågor. Vanligaste sättet är att säga att han inte känner till vad reportern grundar sitt påstående på. Han går nästan aldrig med på hur verkligheten beskrivs. Särskilt tydligt är det i "Lördagsintervjun" eftersom han får just den typen av frågor. Forssblad ställer helt enkelt frågor som man kan välja att hålla med eller komma undan. Det känns som att han alltid först säger att något inte stämmer men i nästa mening kan han ändå hävda samma sak.

Såväl Mari Forssblad som Sarah Montague försöker ställa honom mot väggen när han vill komma undan men Sarah Montague är den som lyckas få honom att svara genom att hon i nästa mening tolkar det han säger. Då tvingas han förklara sig igen och igen och till sist kommer han inte undan längre. Jag upplever inte att Sverker Olofsson lyssnar så noga på svaret och på så vis kommer Åkesson undan.

Zeinab Badawi och Sarah Montague är mycket snabba på att bryta in så fort den intervjuade säger något som kan behöva förtydligas eller som kan låta undvikande. Zeinab Badawi går till exempel på Carl Bildt när han i allmänna ordalag talar om holländare som har islamofoba åsikter. Badawi säger då: alla holländare? Har alla holländare sådana åsikter? Inte, ja tänkte väl det. Hon vill veta varför Bildt nu talar om Geert Wilders. I det läget försöker Carl Bildt komma undan.

Ett lite längre avsnitt ur "HardTalk"-intervjun visar hur Sarah Montague inte låter Jimmie Åkesson komma undan en situation som han helst av allt inte vill vara i.

SM

Does that mean, as one of your colleagues said, that people shouldn't be allowed to be practising Muslims in Sweden?

JÅ

Of course you can be a practising Muslim in Sweden, but you have to be a Swedish Muslim, you have to adapt to Swedish culture, you have to understand Swedish culture, Swedish values, Swedish norms. You have to understand Swedish social codes and you have to learn to speak Swedish, you have to respect Swedish law and ... and all those things, and ... (fortsätter medan SM bryter in) ... and then you can be a Muslim.

SM

Can you wear a veil, can you go to a mosque?

JÅ

You can wear a veil in Sweden, and you can go to the mosque in Sweden.

SM

And you have no problem with that continuing for however... for whomever?

JÅ

I ... I'm ... I'm not the one to tell people what to wear, I think ... eh ... so that's ... I don't see that as a problem in that aspect, but (fortsätter medan SM bryter in) of course the veil is ...

SM

Well except your website says ... your website says that the party wants to forbid public workers to wear conspicuous religious or political symbols such as a headscarf or turban.

JÅ

Yes because that's another thing, because then you ... you should as a public worker, you should be neutral. You shouldn't wear any religious symbols I think. (fortsätter medan SM bryter in) That's another problem.

SM

So no crosses ... no crosses, no ... nuns ... if any nun who happened to have a public job wouldn't be able to wear a veil, a priest wouldn't be allowed to wear a cross?

JÅ

I ... I realize these are quite difficult questions of course. The cross has a long history in Sweden. Sweden has been a Christian country for thousand years, and ... (fortsätter medan SM bryter in) of course that's ...

SM

So is that acceptable?

JÅ

Well I think that's acceptable. That's another thing than a veil, I think.

SM

So it's basically symbols of other faiths, other than Christianity, that would not be allowed?

JÅ

Sorry?

SM

You ... you don't have a problem with people wearing crosses, but you do have a problem if they were to wear a veil. So the problem seems to be with the Islamic religion rather than the Christian one.

JÅ

Well the problem is with the veil maybe, because it's also a symbol of values that we don't want in Sweden.

SM

Nuns wear veils.

JÅ

Well ... not that kind of veils I think.

SM

So what? A ... a covering of the hair is ok?

JÅ

Of course you can cover your hair with a hat or another thing, but the (fortsätter medan SM bryter in) that ... the ...

SM

Or a veil?

JÅ (fortsätter)

... the Muslim veil is a symbol of values that we don't want in Sweden. And ... and of course we can't forbid anyone to wear a veil or anything in public and I don't intend to do that, but if you work in a ... if you have a public work, then I think you need to ... to be neutral and don't have that kind of religious symbols.

SM

Well, what ... what does it mean then, what are the values that you object to in the wearing of the veil?

JÅ

I think that Sweden is an ... an old Christian country. And we have formed our society on Christian values. And there will be a problem when you get hundreds of thousands of people coming to Sweden with different values, with different views on women, with different views on ... on other things. And the veil is a symbol of different views on women I think, and we don't want that kind of values in Sweden.

SM

But it seems that ... It seems, Mr Åkesson that your problem, and your party's problem isn't with most immigration, it's with Muslim immigrants. That's what you object to most. Would that be right?

JÅ

Well our problem with immigration is that it's ... the .. the immigration policy is extreme. And we have ... it's come a lot of immigrants to Sweden for the last decades. And most of them haven't have ... got a chance to be a part of the Swedish society. And of course many of them has been, have been Muslims. And many of the Muslim immigrants segregates in suburbs around the bigger cities, they build parallel societies, and I don't think that's a very good way of building a welfare society as the Swedish should be.

SM

So, it's Muslim immigrants you want to stop?

JÅ

We ... we want to decrease the amount of immigrants ... eh .. in general. But many of the immigrants that have come to Sweden in the last decades have been Muslims.

SM

So when you talk, because you say that the ... it's the country's existing extreme immigrations policies that have shattered the Swedish society. That shattering, you're saying, is the result of Muslims coming to Sweden.. (etc)

5.2.3 RETORIK

Följande frågor ställs:

Vilken intimitetsgrad finns mellan reporter och intervjuad? Hur påverkar detta helhetsintrycket av intervjun? I vilken utsträckning används begrepp som ska få situationen att verka allvarlig – ex "Vi befinner oss i djup kris" – i vilken utsträckning används effektiva metaforer? Vädjas till känslor?

Vilken intimitetsgrad finns mellan reporter och intervjuad?

Redan i förra avsnittet diskuterades intimitetsgraden. I en samtalsanalys lyssnar man efter instämmanden, skratt, hummanden och andra icke språkliga uttryck. I retoriken söker man andra markörer. Det kan handla om språkbruk, hur man tilltalar varandra är en sak som kan leda till mer eller mindre intimitet.

I den här studien jämförs frågeteknik från två olika kulturer – den svenska och den brittiska. Vi har konstaterat att de svenska intervjuprogrammen fått sin inspiration från brittisk teve. Men flera har också konstaterat att det inte helt har fungerat att föra över traditionen till Sverige.

En sak som skiljer är tituleringen. I BBC tilltalas JÅ och CB för "Mr Åkesson" och "Mr Bildt". Det finns ingen underdånighet och vi hör dem inte säga "sir", men det skulle inte vara omöjligt. Tituleringen leder till en korrekt och respektfull ton. Samtidigt är inte "you" samma sak som "du".

Störst skillnad finner vi när vi lyssnar på Sverker Olofsson. Han säger till exempel "du" hela tiden. Ibland säger han "du, du, du, det är något jag vill fråga dig om". Så skulle inte de andra tala. Det är ett dialektalt sätt att tala som också innebär att ingen är förmer än någon annan – men också att ingen behöver få särskild respekt. Tilltalet blir automatiskt intimt med vem du än talar i vilken situation du än befinner dig om du använder detta språkbruk. Hur mycket "rakt-på-sak" du än vill vara så uppnås inte den distans som i någon mening är nödvändig för att riktigt ha en konfrontativ ifrågasättande intervjusituation.

Sverker Olofsson tilltalar heller aldrig Jimmie Åkesson med något annat än du. Han nämner inte hans namn under hela intervjun. Sarah Montague använder den sverigedemokratiske ledarens namn fem gånger, en av dessa

gångar säger hon Mr Åkesson och de andra gångerna Jimmie Åkesson. Inte heller Mari Forssblad tilltalar honom med namn utom i på- och avannonsering då hon använder hans hela namn. Carl Bildt och Tomas Ramberg använder aldrig vare sig namn eller titlar i intervjun. Zeinab Badawi säger t ex: "aren't you too ideological Carl Bildt?" För henne fanns alternativet "Mr Bildt" – de svenska reportrarna undviker troligtvis namn helt och hållet eftersom förnamn skulle låta för intimt och hela namnet är man rädd för låter alltför opersonligt.

Sverker Olofsson ställer privata frågor om arbetsfördelning i hemmet och om man vet vad mjölk kostar, hur det är att åka tåg och vad man personligen tycker om räntor etc. Ingen av de andra ställer någonsin några privata frågor och har heller inga lekar med i programmet så som Anders Borg får slå sönder en spargris.

Hur påverkar detta helhetsintrycket av intervjun?

Sverker Olofssons språkbruk påverkar mycket eftersom det per definition är till för att vara folkligt. Men ingen av de andra svenska intervjuarna verkar ha behov av att vara mer folkliga. Tvärtom är de vardagliga i sitt sätt att tala med de intervjuade och ganska avslappnade. Ingen av dem använder ett språk som skapar distans i sig.

De brittiska intervjuarna har en fördel i att de använder ett mer respektfullt språk, de kan lättare ställa hårda frågor eftersom de gör det med bibehållen respekt. De är för den sakens skull inte på något sätt högtravande, snarare använder de ett mer jordnära språk än de de intervjuar. Men enkelhet och tydlighet är inte detsamma som att vara intim eller familjär. Om de skulle börja vara mer familjära skulle den formel de bygger programmet på brytas. Bristen på närhet innebär inte heller att det blir tungt. Tvärtom lyckas Zeinab Badawi lätta upp intervjun med Carl Bildt genom att avbryta med korta enkelt ställda frågor som avbryter hans annars smattrande tirader på halländsk engelska. När han intervjuas av Tomas Ramberg fungerar inte frågorna på samma sätt. De lättar inte upp ett avancerat ämne. Badawi är mer aggressiv och njuter av spelet. Ramberg är lugn och talar koncist med lågt röstläge.

I vilken utsträckning används begrepp som ska verka allvarliga?

Främst är det Jimmie Åkesson som genomgående talar om en extrem invandringspolitik. Tidigare har han i alla intervjuer konsekvent använt begreppet massinvandringen. Men i dessa intervjuer har begreppet bytts ut till "extrem invandringspolitik". Begreppet är till för att slå fast att situationen är allvarlig. Massinvandring ger känslan av att enorma mängder människor kommer till Sverige. Extrem invandringspolitik antyder att politikerna i Sverige är väldigt annorlunda än andra. Åkesson säger sedan att Miljöpartiet är ett extremistparti. Extremist styr tankar till vänsterextremism och högerextremism, eller varför inte islamistisk extremism. När Åkesson använder begreppet om andra sätter han sig själv i en "normal" position som motverkar bilden av hans parti som "extremister" eller "högerextremister".

Han svarar också på SO:s fråga om invandringen inte tillfört något gott: "Ja, det vi ser är ett splittrat samhälle med *enorma* motsättningar och väldigt många människor i utanförskap. Jag kan inte se nånting positivt i det." Han kan omöjligt komma på en enda positiv sak.

I "HardTalk"-intervjun säger JÅ "extreme" fem gånger och SM upprepar det två gånger. I "Rakt på" säger han "extrem" en gång. I "Lördagsintervjun" säger han det tre gånger och då handlar det om Miljöpartiet. MF upprepar "extremistparti" en gång.

Förutom Jimmie Åkesson är det Zeinab Badawi som gärna överdriver. Hon beskriver konflikten mellan länderna inom EU som stor och allvarlig och Carl Bildt försöker dämpa.

Zeinab Badawi (ZB)

Like all families the European Union has had it's fair share of squabbles, but now real concerns are being expressed about a two-tier Europe with the richer, less indebted nations calling the shots and upsetting the rest. And also, a spit between the European Commission and some heads of governments over the EU budget. My guest today on

“HARDtalk” is the veteran Swedish politician Carl Bildt, now his country’s foreign minister. Has unity been sacrificed for national interests?

ZB

Carl Bildt, welcome to “HARDtalk”.

CB

Thanks very much.

ZB

When you see the current bickering going between member states of the EU and also between the Commission and heads of governments it makes a mockery, doesn’t it, of the term “union”? You’re gonna have to think of a different name?

CB

No-o, that’s the way politics is, be that within the countries or between the countries, we are faced with significant issues that we have to deal with. (Djup inandning) And then there’s fairly natural that there is a debate. I mean you see it all over the West. All over the West is now in a somewhat difficult situation as concern our economies, the US even more than the EU and it’s fairly natural that there is a discussion on the way forward.

ZB

Well exactly. So you saying these’re hard times, things are difficult for everybody, so are they putting their own national interests before... the wider, European Union?

Zenaib Badawi förenklar och dramatiserar frågorna på ett sätt som trots hennes välvärdade engelska får dem att låta viktiga men samtidigt lättbegripliga.

ZB – Let’s just test your proposition a little bit. Let’s take one issue, the EU budget.

CB – Hmm.

ZB – Now Britain really lead the charge here, David Cameron saying “we don’t want more than three percent for next year’s EU budget”, thirteen countries in total, including Sweden...

CB – Hmm.

ZB – A rich country...

CB – Hmm.

ZB – Saying “we agree with you”, the European Parliament, the European Commission, some countries wanted an increase in budget of six percent. Now there’s a very clear example were some nations, including yours, are saying “we don’t wanna pay”.

CB – Well we want to pay. We want to pay for the right things eehm... I-I-I could even think of doing it less than three percent... (Djup inandning) But then I would have to take money away from other possible budget, I would prefer to spend less now your country’s spending. The French...

ZB – Well you say that because you're rich!

CB – Yeah yeah yeah...

ZB – Four and a half percent wealthier Sweden.

CB – Well we have...

ZB – What about poor Poland, for instance...

CB – We have...

ZB – That says “we want more”?

Vädjas till känslor?

Egentligen är det ingen i intervjuerna som vädjar till publikens känslor. Sverker Olofsson frågar om intervjupersonernas känslor men det är inte samma sak som att vädja till tittarnas medkänsla. Jimmie Åkesson är dock lite självömkande i Lördagsintervjun vilket kanske är till för att få lyssnare att tycka synd om honom.

JÅ

Sen kan jag tycka att han raljerar lite det är inte eh han eh Fredrik Reinfeldt brukar alltid vara väldigt statsmannamässig men här faller han lite utanför den rollen tycker jag vilket jag beklagar därför att de det är så man får tycka vad man vill om det man det vi klagat på är inte att man granskar vår politik utan det vi klagat på är att man inte alltid uppmärksammar när vi utsätts för olika typer av kränkningar och så och det var ju egentligen det den här debatten handlade om, men Fredrik Reinfeldt raljerar över det och det jag inte är särskilt positivt.

5.2.4 DISKURSANALYS/MAKTANALYS:

Dessa frågor ställer jag till materialet. *Vilka bakomliggande orsaker kan finnas till varför deltagarna agerar på olika sätt i intervjuerna? Finns tydliga maktspel/härskartekniker? Spelar kön, klass eller etnicitet in?*

I det här avsnittet besvaras frågorna tillsammans istället för en och en. För att kunna svara på vilka bakomliggande orsaker – samt om kön, klass och etnicitet spelar in krävs att vi känner deltagarna. Här följer en kort beskrivning av reportrar och intervjuade.: (Källa: Wikipedia)

Zeinab Badawi, f 1959 i Sudan. Utbildad på Oxford och London School of Ec. Internationell erfarenhet.

Carl Bildt, f 1949 i Halmstad. Han är av uradlig släkt och gift med en italiensk grevinna. Efter oavslutade universitetsstudier har han arbetat med politik, han har varit statsminister, FN-utsänd och är nu utrikesminister.

Anders Borg, f 1968 i Stockholm, uppväxt utanför Norrköping, bosatt i Katrineholm. Oavslutade akademiska studier. Arbetat som ekonom. Nu finansminister.

Mari Forssblad, f 1968 har varit inrikespolitisk reporter på SR Ekot sedan 1999.

Sarah Montague, f 1966 på Guernsey. Akademiker. Utbildad biolog, jobbat med ekonomi.

Sverker Olofsson, f 1947 i Vännäs, universitetsstudier, ledde konsumentmagasinet Plus 1987-2010.

Tomas Ramberg, f 1958 på landet i Västergötland. Växt upp i bland annat Vara och arbetade sedan på Torslandaverken innan han utbildade sig till journalist.

Jimmie Åkesson, f 1979, född i Valje i Blekinge, uppvuxen i Sölvesborg, har 235 hp från Lunds universitet i samhällsvetenskapliga ämnen. Aktiv politiker sedan 18 års ålder. Partiledare för Sverigedemokraterna sedan 2005.

Vad säger oss detta? Inte så mycket. Alla är högskoleutbildade. Jimmie Åkesson är klart yngst, Sverker Olofsson och Carl Bildt närmar sig pensionsåldern. Åkesson och Bildt har aldrig arbetat med något annat än politik. Bildt har dock en livslång erfarenhet av internationellt arbete, regeringsansvar och riksdagsarbete. Åkesson har ända sedan tonåren tillhört en grupp utanför normen, han har engagerat sig i politik som inte är accepterad i stora delar av samhället. Han har blivit utsatt för våld och hårda ord i alla år.

Trots att Åkesson är partiledare och sitter i riksdagen känner han ingen samhörighet med de andra. Innan riksdagsinträdet hade han aldrig blivit inbjuden till något socialt sammanhang med dem och uttrycker ofta bitterhet över hur medier och politiker tillhör samma "politiskt korrekta elit" som gaddat ihop sig för att sprida lögnen om invandringen och dess effekter på samhället. Den ideologi han bekänner sig till har utvecklats i total opposition, bland människor som inte heller har kontakter med medier eller annan politik.

Zeinab Badawi är kvinna och har sin bakgrund i Afrika. Men med sin goda skolning vid Oxford behärskar hon de privilegierades språk till fulländning. Carl Bildt uppfattas i Sverige som överklass. Men svensk överklass har ingen betydelse i ett brittiskt sammanhang där klasstillhörighet bedöms efter om du har studerat på "rätt" universitet och om du därför talar "The Queens English". När Carl Bildt och Zeinab Badawi slåss om positionen kan han därför inte utnyttja att han är man, har makt och är överklass. Zeinab Badawi tillåter det inte. Däremot uppfattar man att hon är beredd på att han ska försöka.

När Carl Bildt samtalar med Tomas Ramberg kommer inte klasskillnaden fram så tydligt. Troligtvis har de träffats många gånger. De kör igång samtalet och håller på i en halvtimme. De är inte "kompisar" men de har heller inga som helst svårigheter att förstå varandra. De tävlar lite grabbigt om vem som vet mest men ingen av dem försöker trycka ner den andre. Rambergs

arbetarbakgrund och Bildt överklassbakgrund döljs av det faktum att de har befunnit sig i samma miljö i så många år. Ramberg intar inte en folklig position utan agerar som en "like" med Bildt.

Sverker Olofsson odlar sin västerbottensdialekt. Den ska göra honom folkligt. Han tycker om att leka. Anders Borg är han mycket imponerad av. Borg däremot förstår inte riktigt vad intervjun går ut på. Han vill helst tala statsbudget, men får agera privatekonomisk rådgivare. Anders Borg har annars också ett folkligt sätt. När "Nya moderaterna" skapades kunde man se honom med utsläppt hår och läderjacka. Nu finns bara hästsvansen kvar. Han talar också ofta om hur det är i Katrineholm, där han bor. Upplevelsen av denna folklighet blir för en utomstående att Olofsson vill ha sin egen klubb med Borg, som tittarna inte får vara med i.

Sverker Olofsson är påträngande men tar inte upp politiska frågor som bränner. Han missar de tillfällen han får att ställa såväl Åkesson som Borg till svars. Visserligen vill han vara kompis med Anders Borg men mest får man känslan av att det är han som är utanför och inte kan komma in. Det beror dock på att han navigerar fel, inte för att Åkesson och Borg inte står och väntar på honom.

Sverigedemokraterna har i stor utsträckning sina framgångar att tacka för de populistiska stöd de har fått av väljarna – det är inte så att 5,7 procent av väljarkåren har de nationalistiska åsikter som Jimmie Åkesson står för (Hamrud 2011). En viktig del i den retorik som finns bland populisterna – som man lätt hittar i kommentarsfälten till artiklar på tidningarnas webbplatser – är föraktet för den så kallade politiskt korrekta eliten. PK-eliten är för dessa väljare detsamma som medier och politiker tillsammans. I deras tankevärld står inte medierna på deras sida mot makten, de känner förakt för de normer som journalister säger sig följa eftersom de anser att medierna går arm i arm med politikerna.

Den politiska populismen kan likna mediepopulismen – även mediepopulismen förenklar samband. Men samtidigt utgör medierna och journalisterna en del av den härskande eliten och de delar den härskande elitens ambition att bevara den sociala och politiska ordningen.

Hur uppfattar då den person som har denna uppfattning intervjuer som inte är konfrontativa? Troligen blir de väldigt upprörda när politiker och reportrar skrattar tillsammans. Sammansmältningen av makten och medierna blir då extra tydlig. Ambitionen hos reportern att sänka konfrontationsnivån får effekten att reportern uppfattas som en del av makten. Detta blir särskilt tydligt i Mari Forssblads intervju med Jimmie Åkesson. Hon berättar att hon inför intervjun talat med personer som Åkesson inte har någon respekt för alls. Chansen är också stor att Åkesson inför ”Lördagsintervjun” lyssnade på andra intervjuer Forssblad gjort. Inte långt före denna intervju var Mikaela Valtersson från miljöpartiet inbjuden. I mitten av den intervjun gratulerar Forssblad Valtersson till opinionssiffrorna. Det är uppenbart att de två trivs tillsammans.

Forssblad är inte obekant med vad Åkesson anser om public service. I slutet av intervjun frågar hon honom om han har en teve. Åkesson var ju under valrörelsen så arg på public service att han tänkte sälja sin tevemottagare. Frågan är dock om hon tänkt på vilken konsekvens hans inställning kan ha för hennes möjlighet att intervju honom.

Maktförhållandena mellan de olika deltagarna som presenterats ovan visas tydligast i vilka som trivs tillsammans. I de brittiska intervjuerna finns ingen sådan faktor. Deltagarna är formella och distanserade på ett brittiskt modernt sätt som inte innebär vare sig underdånighet eller snobberi, och de spelar spelet från början till slut. Vi vet inte om de gillar varandra eftersom de aldrig skojar eller skrattar. Däremot vet vi att de njuter av spelet och den form som intervjun har.

I de fyra övriga intervjuerna finns inslag av kompisskap. Beroende på vem man sympatiserar med känner man sig utestängd i olika situationer. Sympatiserar man med vänsterpartiet kommer man att uppleva Sverker Olofssons intervju med Anders Borg som provocerande, till stor del beror denna känsla på att man känner sig utestängd när de leker med en porslinsgris. Det är inte en lek man får vara med i.

Samma känsla uppstår för en Sverigedemokrat som hör Mari Forssblad referera – inte till en riksdagsledamot vilken som helst – utan till en

miljöpartist. För en Sverigedemokrat är en miljöpartist något lika extremt som en Sverigedemokrat är för miljöpartister. Genom att referera till just miljöpartister placerar sig Marie Forssblad i intervjun själv i ett annat lag än det Jimmie Åkesson tillhör. Men sedan väljer hon också att skratta tillsammans med Åkesson. I det läget blir det alla de lyssnare som har en mycket skeptisk inställning till Åkesson som upplever att hon plötsligt är hans kompis.

6. Slutsats/diskussion

Uppsatsen har sin utgångspunkt i en upplevelse av att svenska journalister misslyckas när de intervjuar Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson. Genom att undersöka hur reportrar ställer frågor och förhåller sig till Jimmie Åkesson i jämförelse med hur de förhåller sig till regeringsföreträdare och dessutom genom att jämföra svensk och brittisk intervjuteknik har jag funnit att svenska reportrar inte följer sina egna normer. Normen för en politisk intervju är att den ska ställa politikern till svars. Normen för journalistiken i stort är också att reportern ska företräda en tredje position – som innebär att man ska företräda folket i förhållande till makten.

De fyra perspektiv som jag valde för att studera hur reportrarna ställer frågor visade sig ha en gemensam skärningspunkt som handlar om intimitet. När jag studerade hur normerna uppfylls upptäckte jag att de svenska reportrarna värnade den goda stämningen framför att visa sitt oberoende. Jag fick också känslan av att man inte ville ta en tydlig motsatt position i förhållande till den utfrågande. Kanske beror det på att man tror sig vara mer objektiv om man varvar hårda frågor med den inklämmande typen. Jag har också funnit att det i svenska läroböcker står att det är en dålig teknik att inta en "skjutjärnsposition", dvs vara "adversarial" (konfrontativ/kontradiktorisk). Det kan också handla om att man tror att man ska bli anklagad för partiskhet om man intar en starkt kritisk position. Detta kan till exempel ha betydelse när Tomas Ramberg försöker ställa Carl Bildt till svars om Afghanistan. Eftersom endast Vänsterpartiet varit tydligt kritiskt till Sveriges deltagande i operationen kan en starkt kritisk hållning uppfattas som att han är partisk med Vänsterpartiet.

Troligen har man dock vant sig vid att till exempel öppna frågor fungerar i en kontext där den intervjuade är vänligt inställd och hjälpsam på samma sätt som den typen av frågor fungerar bra i det vardagliga samtalet. Detta då trots att man i all utbildning av journalister är tydlig med att slutna frågor fungerar bättre.

Några sådana problem har aldrig de brittiska reporterna i BBC-programmet HardTalk. De intar i alla lägen en konfrontativ position och ingen förväntar sig heller något annat. De kritiserar alla lika hårt. De är inte kompis med någon. Och de ställer aldrig öppna frågor eftersom de inte förväntar sig att få hjälp av den de intervjuar. Oavsett vem som gör intervjun för HardTalk så agerar de likadant. Den konfrontatoriska stilen är förväntad och deltagarna är väl införstådda med de normer som finns för programmet. Samtidigt förväntas journalisten och reportern hålla en respektfull distans till varandra.

Jag har alltså funnit att det hos svenska journalister finns en motvilja mot skjutjärnsjournalistik och att soffprogrammets mjukare stil i många fall också gäller i situationer där lyssnaren/tittaren förväntar sig att politikern ska ställas till svars. Normen för de program som har namn som Lördagsintervjun som har undertitel "Makten till svars" och "Sverker rakt på sak" är att vara konfrontativ, men det är reporterna, inte de intervjuade, som inte följer normens regler för en "rakt-på-sak-intervju".

Analysen visar till exempel att Carl Bildts klassposition tydligt märks i en svensk kontext. I den brittiska kontexten har han inte samma fördelar av den starka sociala position som han har i Sverige. I fallet Jimmie Åkesson är det inte hans position som leder till problem för de svenska intervjuarna. Istället är problemet att de vill att han ska spela med i ett spel han vanligtvis inte är inbjuden till.

Genom att jag i min undersökning utgår från fyra olika teorier som alla på olika vis berör hur intimitet påverkar relationen mellan två personer ser jag att viljan att vara vän i vissa lägen står i vägen för reportrar att fullgöra sitt uppdrag. Detta blir särskilt problematiskt när reportern möter Jimmie Åkesson som i mycket tillhör en populistisk falang i politiken. Definitionen av

denna ideologi är att man känner förakt för eliten som man anser är korrupt. Sverigedemokrater anser att svenska journalister är llerade med makten och att man själva är utestängda.

Min studie visar att populisterna har fog för sin upplevelse att svenska journalister är kompisar med makten. Detta visar sig i att journalisterna inte använder de verktyg som finns för att vara konfrontativ och visa sitt oberoende. Istället förväntar sig journalisten en välvilja från politikern som utan att bli pressad ska berätta hur saker ligger till. Det sker också. I de flesta fall fungerar det väldigt bra för en svensk journalist att snällt be en politiker utveckla ett resonemang.

När samma journalist möter Jimmie Åkesson visar det sig att metoden inte fungerar. Han förstår inte varför han ska vara tillmötesgående. De intervjuetoder som har använts med de andra politikerna har lett till att journalisten och politikerna tillsammans blivit ett "vi" i motsats till Sverigedemokraterna som utestängts.

Den här studien behandlar sex intervjuer. Det är ett alltför litet material för att dra långtgående slutsatser. Samtidigt kan man säga att om detta är en liten delmängd av materialet "Lördagsintervjun" och "HardTalk" så är materialet generellt väl känt. "Lördagsintervjun" och "HardTalk" är institutioner. Det kan vara så att de sex intervjuerna inte alls kan ses som representativa för andra intervjuer i dessa program, men då skulle frågan uppkomma varför just dessa intervjuer är annorlunda.

Min studie visar också att det svenska teveprogram som kallas "Rakt-på" inte uppfyller de förväntningar som man kan ställa på ett sådant program. I det fallet handlar det inte om att metoden inte fungerar i förhållande till den politiska populismen. Här fungerar inte formen ens i förhållande till regeringsföreträdaren. Traditionen med intervjuer som ställer politiker till svars har en lång historia inom SVT men säsongen 2010-2011 tycks innebära ett brott i denna.

Fördelen med att ha Sverker Olofssons intervjuer med i studien är att de visar hur viktigt det är att man vet vad man vill när man utför en "Rakt-på"-intervju. Det gäller att vara påläst och framför allt måste reportererna lyssna

noga på vad den intervjuade säger. Detta är saker som lärs ut på grundnivå vid journalisthögskolorna. Men även den mest rutinerade reporter kan misslyckas med detta i en medieverklighet som har fokus på annat än att ställa politiker till svars och hålla sig oberoende i förhållande till makten. I ett program som snarare syftar till ”infotainment” hade inslagen av lek kunnat fungera – men då hade även såväl tittare som intervjuad haft andra förväntningar på programmet än när det annonseras ut som ett hårt program som ska ställa politiker till svars.

De svenska reportrarna i public service som har fått det tydligaste uppdraget som kan fås av sin arbetsgivare att ställa politiker till svars. Ändå använder de metoder som är till för att komma en person nära istället för att respektfullt ställa dem till svars.

I en tid där medierna attackeras från alla håll och mediesituationen förändras med rasande fart är det viktigt att hålla fast vid journalistikens kärnvärden. Att hävda konsekvensneutralitet utan att studera vad som faktiskt kommer ut från våra medier kan leda till att förtroendet för våra medier sjunker alltmer.

Den här studien visar att det finns ett stort forskningsfält som handlar om hur och med vilka metoder journalistiken kan upprätthålla de normer som faktiskt fortfarande finns. I en snabbt föränderlig mediesituation där journalistiken utsätts för hård kritik finns stor anledning att fortsätta studera hur journalister använder sina verktyg och hur det är möjligt att tydligare uppfylla uppdraget att kontrollera och ifrågasätta makten.

KÄLLOR

Grundmaterial

Intervju 1: 30 oktober 2010 Sveriges Radio *Ekots Lördagsintervju*. Thomas Ramberg intervjuar utrikesminister Carl Bildt.

Intervju 2: 18 Nov 2010 BBC Worlds *HardTalk*. Zeinab Badawi intervjuar den svenske utrikesministern Carl Bildt.

Intervju 3: 15 januari 2011 Sveriges Radio *Ekots Lördagsintervju*. Mari Forssblad intervjuar Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson.

Intervju 4: 25 januari 2011 BBC Worlds *HardTalk*. Sarah Montague intervjuar SD-ledaren Jimmie Åkesson.

Intervju 5: 8 mars 2011 Sveriges Television. *Sverker Rakt på*. Sverker Olofsson intervjuar SD:s Jimmie Åkesson.

Intervju 6: 22 mars 2011 Sveriges Television. *Sverker Rakt på*. Sverker Olofsson intervjuar finansminister Anders Borg.

Litteratur

Andersson, Christian. (2009) *Populism*. SNS Förlag.

Andersson, Tom. (2005) *Andra världar. Kommunikation och omvärldsstudier*. Studentlitteratur. Lund.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2005) "Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys". I: Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red) *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2005) "Diskursanalys". I: Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red) *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*.

Dinan, William & Miller David (2009) "Journalism, Public Relations, and Spin". I: Karin Wahl-Jorgensen & Thomas Hanitzsch. *The Handbook of Journalism Studies*. Routledge. New York.

Djerf-Pierre, Monika & Weibull, Lennart (2001) *Spegla, granska, tolka. Aktualitetsjournalistik i svensk radio och TV under 1990-talet*. Prisma. Stockholm.

Eide, Martin (2010) "Power on the Threshold of the Interview Society". Journalism, Politics, Popularization. I: Mats Ekström, Åsa Kroon & Mats Nylund (red). *News from the Interview Society*. Nordicom. Göteborg.

Ekecrantz, Jan & Olsson, Tom (1994) *Det redigerade samhället, Om journalistikens, beskrivningsmaktens och det informerade förnufts historia*. Carlson Bokförlag.

Ekström, Mats & Beczes, Judit (2008) "Avbrott i politiska mediasamtal. Persson och Reinfeldt i den svenska valrörelsen 2006. En studie av statsministerkandidaterna." *Nordicom Information*, 2008, vol 30, no 1.

Ekström, Mats (2010) "Interviewing, Quoting and the Development of Modern News Journalism. A study in of the Swedish Press 1915-1995". I: Mats Ekström, Åsa Kroon & Mats Nylund (red). *News from the Interview Society*. Nordicom. Göteborg.

Eriksson, Göran & Moberg, Ulla (2009) "Svenska regeringens presskonferenser och journalistikens kritiska frågor: En CA-analys av frågekonstruktioner". Paper för presentation vid NordMedia, Karlstad, 13-15 augusti 2009.

Johansson, Linnea, Törnblom, Liza, Greve, Victoria (2010) *De är här nu. En studie i 2010:s valrapportering om Sverigedemokraterna*. Kandidatuppsats JMG. Göteborg.

Johannesson, Kurt (2006) *Retorik eller konsten att övertyga*. Norstedts. Stockholm.

Hamrud, Annika (2010) "Skärptare frågor. Annika Hamrud vill se Jimmie Åkesson ställd mot väggen". *Expressen* 27/9 2010.

Hamrud, Annika & Qvarford, Elisabet (2010) *Svensk, svenskare... Ett reportage om Sverigedemokraterna*. Optimal. Stockholm.

Hamrud, Annika (2011) "Populismen breder ut sig". *Göteborgs-Posten*. 31/1 2011.

Heritage, John & Clayman, Steven (2002) *The News Interview. Journalists and Public Figures on the Air*. Cambridge. UK.

Heritage, John & Clayman, Steven (2010) *Talk in Action. Interactions, Identities and Institutions*. Wiley-Blackwell. UK.

Häger, Björn (2009) *Reporter. En grundbok i journalistik*. Norstedts. Stockholm.

Mc Nair, Brian (2010) "Journalism and Democracy" I: Karin Wahl-Jorgensen & Thomas Hanitzsch. *The Handbook of Journalism Studies*. Routledge. New York.

McNair, Brian 2003 *Mediated Access : Broadcasting and democratic participation*. University of Luton Press. UK.

Moberg, Ulla (2007) "Inskolning i radions offentliga samtal". I: Birgitta Ney (red). *Ankare för sändning eller publik?* Simo. Stockholm.

Nilsson, Nils Gunnar (1982) "Isidor Kjellberg – ombud för allmänhetens rätt att få veta". I: Otto von Friesen & Christer Hellmark & Jan Stolpe (red). *Tio reportage som förändrade världen: från Strindberg till Hemingway*, Ordfront, Stockholm

Nilsson, Nils Gunnar (1975) *Ära och lof vare intervjuvärdet: Studier i tidningsintervjuens historia*. Lund: Studentlitteratur.

- Nygren, Gunnar (2008) *Yrke på glid: om journalistrollens de-professionalisering*. Simo. Stockholm
- Nylund, Mats (2009) *Makten över Journalistiken. Intervju, redigering och berättande i tv-nybeter*. Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Finland.
- Paterno, Susan (2000) "The Question Man". *American Journalism Review*, oktober 2000.
- Schudson, Michael (1996) *The Power of News*. Harvard College. USA.
- Wooffitt, Robin (2005) *Conversation Analysis and Discourse Analysis : a Comparative and Critical Introduction*, Sage Publications, London.

Intervjun är en central beståndsdel av journalistiken. Som arbetsmetod att söka fakta, att direkt söka upp de som har egna erfarenheter och kunskaper. Men också som presentationsform, som en egen genre och ett format att berätta om människor. Inte minst i ett journalistiskt ansvarsutkrävande i granskningen av politiker och andra makthavare.

Trots intervjuns centrala roll, finns det relativt lite forskning runt den journalistiska intervjun. I denna skrift presenteras en studie av sex politiska intervjuer i Sveriges Radio, SVT och brittiska BBC. Dessa intervjuer analyseras ur fyra olika perspektiv – det normativa journalistiska perspektivet, ett samtalsanalytiskt perspektiv, ett retoriskt perspektiv samt ur ett diskursteoretiskt perspektiv.

Författare är Annika Hamrud, magisterstudent vid Södertörns högskola 2010-11 och journalist med mångårig erfarenhet.